

NİFTALİ GÖYÇƏLİ

(Az.YB üzvü)

GÖYÇƏ USTADLARI

(ANTOLOGİYA)

BİRİNCİ HİSSƏ

“Elm və təhsil”

Bakı-2017

Göyçə ustadları

Redaktor: **ŞAİR HACI LOĞMAN BABACANLI**

Arxiv sənədləri üzrə araşdırıcı jurnalist:

FÜZULİ SABİROĞLU

Şəcərə haqqında məlumatları təqdim edən Aşıq Ələsgərin
nəticəsi: **XƏTAİ ƏLƏSGƏRLİ**

**Niftalı Göyçəli, Göyçə ustadları, Bakı, “Elm və təhsil”,
2017, 200 səh.**

ISBN 978-9952-8176-1-2

© “Elm və təhsil”, 2017

İslam Ələsgər – Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Aşıq Ələsgər yaradıcılığının tədqiqatçısı

Qabil Zimistanoğlu – jurnalist, Aşıq Alı yaradıcılığının tədqiqatçısı

Göyçə ustadları

**ERMƏNİ MİLLƏTÇİLƏRİNİN
SAXTAKARLIĞI HAQQINDA QEYD**

1828-42-ci illər İrəvan xanlığının Çar Rusiyası tərəfindən işğal olunması ilə xanlığın ərazisində İ.Şopen tərəfindən “kameral” vergi siyahısı tərtib edilmişdir. Bu siyahıda Göyçə mahalında o zaman adları qeyd edilən bəzi erməni əhalisinə aid kəndlər mövcud olmamışdır. Burada İ. Şopenin xaçpərəst missioneri kimi fəaliyyəti nəzəri cəlb etmişdir və SSRİ dövründə də ciddi qəbul olunmayıb... Əsas mübahisəli məsələ Ağ Aşıq Allahverdinin, Aşıq Alının, Aşıq Ələsgərin doğum tarixlərinin təyin olunmasından ibarətdir.

Kameral siyahıda Ağ Aşıq Allahverdi haqqında yazılı məlumat ailə tərkibinə tamamilən uyğun gəlmir, fəqət uyğun gələn bir ailəni “Göyçə mahalının kameralı” müəllifi təkidlə əsassız sübuta yetirmək istəyir. Aşıq Alının da ailə tərkibi- atası, anası və bir bacısının olduğu tarixə məlumdur. Müəllif kameralda guya Aşıq Alının adının Almədət olmasını deyərək, eyni zamanda ailəyə heç uyğun gəlməyən bir siyahını təqdim edir... Aşıq Alı bütün şeirlərini “Alı, Aşıq Alı” adı ilə yazması hamıya məlumdur. Aşıq Ələsgər ailəsinə aid kameral siyahıda erməni millətçiləri 1842-ci il siyahısını 1873-cü ilə saxtalaşdıraraq meydana buraxmışlar. Bu

kameralda da hələ o zaman səhv olaraq Aşıq Ələsgərin babası Allahverдини atası Alməmmədə böyük qardaş yazmışlar...Antologiyada 1849-cu ildə “Qafqaz” jurnalının redaktoru Polonski tərəfindən Aşıq Ələsgər haqqında məlumat verildiyi qeyd edilir. 1925-ci il “Dan ulduzu” jurnalında da ustadın yaşının yüzü keçdiyi yazılır və **digər tarixi mənbələr də antologiyada öz əksini tapmışdır, usadlar ömür yaşlarını: səhifə - 122, 129, 156, 174 şəirlərdə bir daha demişlər...**

GÖYÇƏ MAHALINA AİD TARİXİ XÜLASƏ

Müəllifləri Eldar İsmayıl və Gündüz Əhmədli: “QƏRBİ AZƏRBAYCAN, GÖYÇƏ-ERMƏNİ İŞĞALI” kitabında Göyçə mahalının bizim eramın əvvəlindən 1988-ci ilə kimi tarixi ardıcılıqla əlamətdar hadisələrlə, etnonim, toponim, hidronimlərlə əlaqəli yetərincə məlumatlar verilmişdir.

Tarixə məlum olan, ərazisi Böyük Qafqazdan və Kiçik Qafqaz, indiki Cənubi Azərbaycan da daxil olmaqla, qüdrətli Alban dövləti hələ eradan əvvəl təşəkkül tapmaqla eramızın X əsrinin ortalarına kimi ictimai-siyasi-mədəni tarixi mərhələlər keçmişdir. Göyçə mahalı da Alban dövləti ərazisində yaşayış məskəni - el-oba kimi mövcud olmuşdur. Göyçə gölünün bütün sahili boyu sağ-sol Şah dağı silsiləsi, Şiş piləkən, Qırmızı dağ silsilələri dairəsində yerləşən müasir kəndlərin ərazilərində qədim dini mədəniyyətə aid oğuz qəbirləri, V-VI-IX əsrə aid alban xaçlı qəbir daşları indi də qalmaqdadır. Tarixi qədim dövrlərə gedib çıxan “Dədə Qorqud dastanları” nda da

Göyçə ustadları

Göyçə gölü (Göyçə dənizi) hidroniminin adı çəkilir. Göyçə mahalında Babacan-Baybecan etnonimi kimi kənd adı 1988-ci ilə kimi qalmaqda idi.

XII əsr Atabəylər dövlətinin (1136-1225) başçısı Şəmsəddin Eldənizin hakimiyyəti altında olan coğrafi ərazidə, Qaraqoyunlular hakimiyyəti ərazisində Göyçə mahalı da mövcud olmuşdur. Göyçə mahalında Qaraqoyunlu kəndi etnonim kimi buna bir dəlildir.

XVI əsr Səfəvilər dövlətinin tərkibinə daxil olan Göyçə mahalında Şah İsmayılın bu ərazidə olması ilə bağlı “Şah meydanı” toponimi də vardır. XVI əsrin əvvəllərində Şah İsmayılın sərkərdələrindən olan Rəvanın başçılığı ilə “İrəvan qalası”nın tikilməsi də gerçək bir tarixi hadisədir. Nadir Əfşarın hakimiyyəti illərində (1735-1747) şah qoşunu Göyçə ərazisindən keçməsi və bu hadisə ilə bağlı “Topaşan”, “Nadir qayası” və s. toponimlər yaranmışdır.

1828-ci il Çar Rusiyası tərəfindən İrəvan şəhəri işğal olunandan sonra İrəvan xanlığının Göyçə mahalı inzibati ərazi baxımından Nor Bayazet bölgəsinə daxil edilmişir.

1921-ci ildə Ermənistan SSR yaranması ilə Göyçə mahalı Ermənistan torpağı adı ilə haqsız bir tarixə çevrilmişdir və 1988-ci ildə erməni millətçilərinə havadarlıq edən rus ordusu tərəfindən müsəlman əhalidən tamamilən boşaldılmışdır...

Göyçə ustadları
OZAN HEYDƏR XV ƏSRİN əvvəli

Şəkil şərtidir

Ozan Heydər təxminən 1415-ci ildə Göyçə mahalının Dəliqardaş kəndində anadan olmuş və ölüm tarixi bilinmir. El içində Ozan Heydərə Aşıq Heydər adı da verilmişdir. Təbli və yaradıcı aşıq olmuşdur, bu günümüzdə gəlib çatan “Heydəri” havası onunla bağlıdır. Aşıq yaradıcılığına aid müxtəlif janrlarda şeirlərindən ədəbiyyatımıza hələlik iki gəraylısı məlumdur.

YETƏR

Haqqa varan haqqı bular,
Haqq ilə imana yetər.
Ələstdən ruhu şad olan,
Yetəndə sübhana yetər.

Üzündə doğru bulmayan,
Könlünə işıq salmayan,
Məddahi-mövla olmayan,
Mətləbdə şeytana yetər.

Heydərdi məhşərə gedən,
Sidqi ibadətə yetən,
Məhəmmədə biət edən,
Zikr edib Qurana yetər.

GƏLMƏZ

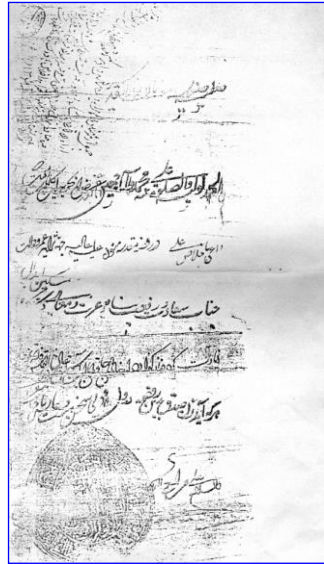
Dərd əhlidi mənim pərim,
Sırrın bildirməyə gəlməz.
Gözlərimdən yaşlar axar,
Nədən sildirməyə gəlməz?

Hər nə olub, mənə olub,
Gül başımı xoryad alıb.
Mənim könlüm ağlar qalıb,
Pərim güldürməyə gəlməz.

Heydər dəyər olmadım şad,
Dilədim Xudadan imdad.
Haqqı görək qanlı cəllad,
Bir yol öldürməyə gəlməz.

Göyçə ustadları
MISKİN ABDAL XV əsr

Göyçədə mülkiyyət haqqında Miskin Abdala Şah İsmayıl tərəfindən verilmiş dövlət sənədləri.

Azərbaycan ədəbiyyatında XV əsr Miskin Abdal adı ilə tarixə düşən Seyid Hüseyn [1430](#)-cu ildə qədim Göyçə mahalının Sarıyaqub (Zərgərli) kəndində anadan olub. Hüseynin mənsub olduğu "Zərgərli" tayfası o dövrün tanınmış tayfalarından biri idi. Hüseynin ulu babası Yaqubla Şeyx Səfi arasında qırılmaz dostluq əlaqələri olmuş, bu mənəvi yaxınlıq sonralar hər iki nəslin törəmələri arasında davam etmişdir. Hüseynin babası Cəfər, atası Məhəmməd Ərdəbil şeyxlərinin ən sınaqmış müridləri kimi Göyçədə sufiliyin təriqət ideyalarının yaranmasına hamilik etmişdilər. Belə bir mühitdə böyüyən Hüseyn müqəddəs nəslin tarixi və mənəvi-dini missiyasını ləyaqətlə daşıyır. Miskin Abdal adı ilə aşiq-sufi ədəbiyyatının binasını qoyur, Zərgərli şəcərəsinin Mövlana Miskin Abdalı - ruhun memarı kimi tanınıb şöhrət tapır. Təriqət ideologiyası ilə ədəbiyyata, aşiq sənətinə bəllurluq, müqəddəslik gətirir. 1524-cü ildə sarayla birdəfəlik vidalaşaraq doğma yurduna -Göyçə mahalına qayıdır. Ömrünün ahıl çağlarında Sarıyaqubda açdığı ilk məktəb Göyçənin elm, irfan, sənət dünyasında mühüm rol oynayır. Bir əsrlik ömrü saraylarda, səfərlərdə, həyatın ağırılı-acılı yollarında keçən Miskin Abdal əsrlərdən keçə-keçə rəvayətlərə, əsatirlərə büründü. "Miskin Abdal və Sənubər" dastanı

şairin ömür yolundan bəhs edən məhəbbət dastanıdır. Dastanın ruhundan aydın duyulur ki, Miskin Abdal dünyasını dəyişəndən sonra bu dastan onun xalq arasında dolaşan şeirləri əsasında yaranmışdır.

"Şah İsmayıl və Miskin Abdal" dastanı isə öz ideya-bədii xüsusiyyətlərinə görə məhəbbət və qəhrəmanlıq dastanlarından fərqlənir. Bu dastanın süjetində real tarixi hadisələr dayanır. "Aslan şahla İbrahim", eləcə də "Yetim Hüseyn" dastanları isə Göyçənin saz-söz ustalarının söylədiklərinə görə Miskin Abdal tərəfindən yaradılmışdır. Miskin Abdal 105 yaşında vəfat etmişdir. Onun yaşadığı ev, uyuduğu məzar müqəddəs ocaq kimi uzun əsrlərdir ziyarət edilməkdədir.

1535-ci ildə Göyçə mahalının Sarıyaqub kəndində vəfat edib. Əldə olan şeirləri aşağıdakılardır.

Ey dost, sənin bağın cənnət,
narın üzə bilmərəm,
Ha silkinsəm, dəryan dərin,
narın üzə bilmərəm.
Qırıqlar piri özü süzüb
ayağına atəşi,
Alışırım Səməndərtək,
narın üzə bilmərəm.

Dərviş gərək bu meydanda
qurban olsun baş-başa,
Mürşüdündən üzü dönməz,
dünya gəlsə baş-başa.
Ayıq olan uzaq olsun,
yetsin gərək baş-başa,
Fələk nə vaxt sökər üzüm,
narın üzə bilmərəm.

Miskin Abdal, eşq əhlisən,
ömrün vermə badə hey,
Özün haqsan, haqq əlindən
götür nuş et badə hey.
Məhşər günü tab etməzsən,
salxum-salxum badə hey,
Nə tutmusan özün dərviş,
narın üzə bilmərəm.

Göyçə ustadları
DÜŞƏRSƏN

Adamsansa, tələ qurma,
Tələyə, fəndə düşərsən.
Üzə durma, ara vurma,
Zülmündən anda düşərsən.

Hər yetənlə olma tanış,
Yazın olar boranlı qış,
Fikir eylə, sonra danış,
Qəfil kəməndə düşərsən.

Miskin Abdal, vəfadar ol,
İlqarında düz ilqar ol.
Çətin günə şükürdar ol,
Dönüb asanda düşərsən.

BAŞIN

Namərd ilə yoldaş olma,
Uzun ağrı çəkər başın.
Halal ilə ərsəyə çat,
Daş qalalar sökər başın.

Xain baxma yaradana,
Qibləgahdı ata ana.
Arxalanma, bəyə, xana,
Qoy sağ olsun nöker başın.

Haqdan iste bexti-iqbal,
Yaradanı yadına sal.
Söz gövhərdi, Miskin Abdal,
Saxla, dürdü, tökər başın.

DAĞLAR

Məğribdən məşriqə çəkilib durub,
Qüdrətdən çatıbdı baş başa dağlar.
Itaət boynuna salıb həmayıl,
Misli pəsənd, xotkar, xan, paşa dağlar.

Ağ çeşmə sərindən car eler seli,
Yaşıl tirmə qurşaq, ədağa beli,
Dağıstan kölgəsi, zabitə yeli,
Sərin səfalıdı həmişə dağlar.

Nəs illərdən satın aldın pis günü,
Çağırdın dumanı, tökdün çişkini.
Gözü yaşlı qoydun cüda Miskini,
Eyle güle -güle tamaşa dağlar.

“Xudahafiz” deyək, gəl halallaşaq,
Daha ayrılıqdı, köçdü, a dağlar.
Soldu gül, nərgizin, döndü xəzələ,
Pozuldu işrətin, keçdi, a dağlar.

Zənbur sızıldaşır şan üstə bala,
Aldadıb çoxların qoyubsan dala.
Bənd olma dünyada dövlətə, mala,
Axır aqibətin puçdu, a dağlar.

Keçdi novbaharın, yazın qış oldu,
Çərx hərləndi, ömür qəmə tuş oldu,
Miskin Abdal , xəyalların puç oldu,
Dolanıb güzarım düşdü, a dağlar.

Göyçə ustadları
A YAZ AYLARI

Başladı novbahar, çəmən seyrinə,
Çıxıbdı gözəllər, a yaz ayları.
Ətrin qarışıbdı çəmən ətrinə,
Dolanıb gözəllər, a yaz ayları.

Səndə olar dağ, dərələr, göy çəmən,
Baş verər qərənfil, nərgiz, yasəmən.
Gəzərəm həvəsnən, alsam əsa mən,
Könül cuşa gələr, a yaz ayları.

Miskin Abdal , ömür keçdi heyinən,
Bu mətləbi “Qocadağ”a deyinən.
Öləndə məzarım gül-çiçəyinən,
Üstümü bəzərlər, a yaz ayları.

Göyçə ustadları
AGLARAM*

Dostu-mehribanım, yetiş imdada,
Səndən qeyri yox imdadım, ağlaram!
Ah çəkib dağlara salaram səda,
Qohum gəlməz, gülər yadım, ağlaram!

Dəstində zülfüqar, düldülə süvar,
Məhşərli-əcaib, bir adı Kərrar,
Müşkülə düşmüşəm, könlüm intizar,
Sən gəlməsən, ey ustadım, ağlaram!

Salma nəzərindən, salma ilahim,
Dar gündə köməyim, püştü-pənahım,
Ərşə bülənd olub fəryadı-ahım,
Abdallı Miskindi adım, ağlaram!

Göyçə ustadları
AĞLARAM

Sultanlar əyləşdi nərgiz taxtında,
Aralığa Şəmşir endi, ağlaram!
Məkas fəğan etdi dərya üzündə,
Yelkənim tərsinə döndü, ağlaram!

Nökər olan qulluq edər xanına,
Məşuqlar susadı aşiq qanına,
Cəbrayıl yetişdi haqq məqamına,
Alışdı şahpəri , yandı, ağlaram!

Ya Rəb, görən kimlər yetər dadıma,
Həsərət qaldım ocağıma, oduma.
Miskinəm, ərənlər düşdü yadıma,
Didəm yaşı selə döndü, ağlaram!

Göyçə ustadları
AĞRI DAĞI

Qüdrətdən yaradıf yaradan səni,
Məğrur dayanıfsan sən, Ağrı dağı.
Şöhrətin tutufdu cümlə cahanı,
Məftunam hüsnünə mən, Ağrı dağı.

Başında qış olar, ətəyində yay,
Təksən bu dünyada, yoxdu sana tay.
Qartallı qoynundan kəsməz, hay-haray,
Çəkilməz başınnan çən, Ağrı dağı.

Nuhun gəmisinnən bir xəvər söylə,
Karvana yetmirəm, sarvanı əylə.
Bu Miskin Abdala inayət eylə,
Danış bircə kəlmə, din, Ağrı dağı.

Bu nə dərddi, nə bələdi,
İmdada çat, qadir Allah!
Yollarımı sellər aldı,
İmdada çat, qadir Allah!

Gözü yolda qalanım var,
Dərdə, qəmə dolanım var.
Çiçək kimi solanım var,
İmdada çat, qadir Allah!

Atam-anam yoxdu burda,
Gejə-gündüz ahu-zarda.
Abdal qaldı yaman darda,
İmdada çat, qadir Allah!

Göyçə ustadları
ALLAH, ÖLÜMÜM HAQDI!

Bu dünya, o dünya var,
Allah, ölümüm haqdı!
Bir dirilik suyu var,
Allah, ölümüm haqdı!

Axırın puşdu, dünya,
Var ikən heçdi dünya.
Hey gəldi, keçdi dünya,
Allah, ölümüm haqdı!

Abdal , yastıq daş olar,
Üst torpağın yaş olar.
Mələklər yoldaş olar,
Allah, ölümüm haqdı!

Yıxdın könlüm şəhrini,
Dad fələk, aman fələk!
İçdim hicran zəhrini,
Zülm etdin yaman, fələk!

Qara geyibdi sazım,
Nə oxuyum, nə yazım,
Nakam qaldı murazım,
Vermədin aman, fələk!

Zülm olmaz beyləsindən,
Qoru şər hiyləsindən.
Abdalın naləsindən,
Bir diksin, oyan, fələk!

Göyçə ustadları
NƏDİR

Tərs gəlib fələyin işi,
Lil axan arxdımı, nədi?
Haqsız zamanın gərdi
Dolanan çarxdımı, nədi?

Qalanıb ərşin kürəsi,
Odlanıb gözün görəsi,
Tutulub yanı-yörəsi,
Bir görən yoxdumu, nədi?

Miskin Abdal, işin xata,
Ünün gedib Ona şata,
On iki ay müdam yata,
Görəsən baxtımı, nədi?

Guşə-guşə yanıb nara yaxıldım,
Cismim od -atəşə qalanıb gedər.
İmtahan eyrlər könlüm şəhrini,
Eşqi haqdan qeyri talanıb gedər.

Dərviş olan getməz fitnə-feliynən,
Yandırar şamını o öz əliynən.
Yalan peymanıynan, haça diliynən,
Könül yar yolunda allanıb gedər.

Qiylü-qaldı səhər-axşam əhvalım,
Tor görür gözlərim, qarışır halım,
Qanlı çeşmi yazıq Miskin Abdalın,
Coşqun çaya nisbət sellənib gedər.

Göyçə ustadları
GEDƏSİYƏM MƏN

Başına döndüyüm gül üzlü ana,
Butamın dalınca gedəsiyəm mən.
Ağlıyıf qəlbimi döndərmə qana,
Butamın dalınca gedəsiyəm mən.

Dua et, Tanrıya ağlama daha,
Getməsəm bataram böyük günaha.
Bağla umudunu böyük Allaha,
Butamın dalınca gedəsiyəm mən.

Yanmış ürəyimin qalmıyıf halı,
Zarıncı eyləmə Miskin Abdalı.
Eşitsin qoy bütün Göyçə mahalı,
Butamın dalınca gedəsiyəm mən.

Vətən!- deyib ağlayanın
Göz yaşları selə dönər,
Axıb gedər gecə-gündüz,
Bir məkanda gölə dönər.

Yolu yorğun dağ aşanın,
Axırı yox şöhrət-şanın.
Qürbət eldə yaşayanın
Bir həftəsi ilə dönər.

Bir yandadı hay-haraylar,
Bir yandadı sonsuz vaylar.
Çılçıraqlı çox saraylar
Yanıb-yanıb külə dönər.

Mayasıdı haqdan halal,
Hər kəlməsi sirli sual.
Qərrib olan Miskin Abdal ,
Bəlkə bir gün elə dönər.

MƏNİ

Çərxi-fələk yarıtmadı
Dövlətdən, vardan məni,
Min bir dərdi- əzab verib,
Ayırdı yardan məni.
Səkrəqibin fitnə-feli
Çəkdi məni çarxına,
Yazıq Həzrət İsa kimi
Asdı divardan məni.

Türk əcəmə, əcəm türkə
Zülm eyləsə günahdı,
Hər ikisi bir kökdəndi,
Yaradan da Allahdı.
Öz elinə düşmən kəsin
Axır günü kütahdı,
Qadir mövlam, uzaq eylə
Bayquşdan, sardan məni.

Göyçə ustadları

“Qırxlar piri” özü verib
Dərsimi ümman mənim,
Çətin girə ürəyimə
Ləini-şeytan mənim.
Seyyid Miskin Abdal mənəm,
Söz mənim, meydan mənim,
Qoruyanı, özün qoru,
Xain dostlardan məni.

NÖKƏRƏM

Qadir Allah qismət etdi cəfanı,
Gecə-gündüz qəm kotanı çəkərəm.
Elə bildim qopdu Nuhun tufanı,
Bəxt şumuna dərd-sərimi əkərəm.

Kəsilməzdi əllərimin yaxası,
Sınaqlıdı abidlərin çuxası.
Güvənimdi Yaradanın səxası,
Başım ilə daş qalalar sökərəm.

Qürbət eldə yanar ömür sürənlər,
Yasa batdı bu halımı görənlər.
Yada düşüb igid ərlər, ərənlər,
Gecə-gündüz göz yaşımı tökərəm.

Həsərət qaldım Göyçə kimi elimə,
Əl uzatdım, əl çatmadı əlimə.
Əməllərim bəlli olub aləmə,
Ev yıxmaram, müdam evlər tikərəm.

Miskin Abdal , çox ağlayıb sıtqama,
Başa vurdum nə düşübsə baxtıma.
Ömür keçib, nə qalıb ki, vaxtıma,
Haqq yolunda mən bir qulam, nökərəm.

QALDI

Bahar vaxtı yol başdadım Təbrizə,
Günüm qaldı, ayım qaldı, il qaldı.
Öz elimdə mələkmisal gözəllər-
Yanax qaldı, dodax qaldı, tel qaldı.

Savah-savah yarpaxlara şəh düşür,
Gül bülbülnən, bülbül gülnən öpüşür.
Asimanda ulduzdarı sayrışır,
Tufan qaldı, şimşək qaldı, sel qaldı.

Bu güllərdən dəstələ, al əlinə,
Miskin Abdal, apar canan elinə.
İzin versə, düz yarının telinə,
Çəmən qaldı, çiçək qaldı, gül qaldı.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ XVIII əsr

Şəkil şərtidir

Göyçə ustadları
AŞIQ ALLAHVERDİ
(1754-1860)

Ağ Aşiq Allahverdi 1754-cü ildə Sulduzda Qara Osmanoglundun ailəsində dünyaya göz açmışdır. Sonra ailəsilə Şəril mahalının Kosacan kəndinə köçmüşdür. Dədə Qorqud kimi Aşiq Allahverdinin də saç-saqqalının, qaşlarının, kipriklərinin tükü dümağ imiş və dərisi də adi insanların dərisi rəngində olub. Ustadın haqqında bəzi uydurmalar onun görünüşünün, istedadının qeyri-adiliyindən əmələ gəlmişdir, eyni zamanda el arasında Ağ Aşiq Allahverdi kimi tanınmışdır. Atası Qara Osmanoglu dövrünün tanınmış aşiqlarından olmuşdur.

Ağa Məhəmməd Şah Qacarın hakimiyyəti dövründə müharibələr nəticəsində yaşayışın ağırlaşması səbəbindən Ağ Aşiq Allahverdi həyat yoldaşı Süsənbər, bacısı Ümmilbanu, və oğulları Məhəmməd, İsmayıl Göyçə mahalının Kərkibaş kəndinə pənah gətirir.

Ağsaqqalların söylədiyinə görə, papağı gözünün üstünə çəkərdi. Çuxa, buxara papaq və İran məsti ("əcəmi çarıq" da deyərdilər o zaman) geyərdi. Geydiyi çuxa həmişə şabalıdı rəngdəydi. Kim olursa-olsun, heç zaman hərcayı-hədyan sözlərə baş qoşmazdı. Çox ağır dolanan, şair yolu gözləməklə, ağzından bircə ağır söz belə

qaçırmazdı. Heç kim və heç nə qarşısında əyilməzdi. Çox zildən oxuyarmış. Oğlu Məhərrəm lap gənc ikən dünyadan köçür və bu kədərdən ustad Ağ Aşıq ömrünün son 15 ilini çalıb-oxumazmış, lakin söz qoşurmuş.

Ağ Aşıq Allahverdinin bir çox şəyirdləri olmuş. Aşıq Alı onların arasında daha çox fərqlənmişdir. Ustadın “Koroğlu”, “Misri”, “Bozuğu” havacatlarına qabaq –qarşı oxuyan ancaq Aşıq Alı olmuşdur.

Ağ Aşığın həyat yoldaşı Arazın o biri tayından, Telli Cəfərin qızı Süsənbər xanım imiş ki, "Süsənbəri" havasını onun adıyla bağlayırlar. Allahverdiyə Allah vergisi verildiyindən, çalıb-çağırmağı xəstələri sağaldırmış. Həmin xəbər Şərqi Anadolu hakimlərindən Sərdar Hüseyn paşaya çatır. Yuxusuzluqdan əzab çəkən Sərdar Hüseyn paşa əmr edir ki, aşığı, nəyin bahasına olursa-olsun, tapıb gətirsinlər. Göndərilən silahlı dəstə onu Şərudə (Şərildə) çox axtarır, sonra Göyçəyə keçib tapır və Ruma aparırlar. Ağ Aşıq 5 ilə yaxın Rumda qalır. Deyilənlərə görə, ilk çalıb-çağırmağı ilə Sərdar Hüseyn yuxuya gedibmiş. Yaxın adamları onu ölmüş bilib, Allahverдини öldürmək istəyirlər, lakin çağrılan həkim paşanın nəbzini yoxlayıb, yuxuya getdiyini bildirir. Sərdar Hüseyn 2 gün 2 gecə yatıb oyanır və həmin andan Ağ Aşığı yanından buraxmır; hara getsə, onu da

özü ilə aparırmış. Günlərin birində Sərdar Hüseyn paşa böyük bir məclis yığır. Qonaqlar soruşurlar:- Bu aşığı haradan tapmısan? Sərdar Hüseyn deyir: -Mən onu Göyçə mahalından gətirtmişəm. Yuxum tamam çəkilmışdi, o isə sağaldı. İndi 5 ilə yaxındır ki, yanımdadır. Qonaqlar deyirlər: - Yazıqdır, onun da ailəsi var. Burax getsin. Sərdar Hüseyn Allahverdiyə qızıl yəhər-yüyənli at və çoxlu pul bağışlayıb, yola salır. Ağ Aşıq Göyçəyə üz tutur, yolda dediyi:

**Durnam, gedər olsan bizim ellərə,
Qatıq söylə, qaymaq söylə, yağ söylə.
Əgər soruşsalar Ağ Aşığın halını,
Boynu armud saplaq, canın sağ söylə.**

Bu şeirin hələlik bizə bir bəndi gəlib çatıb.

Bu görkəmli söz sənətkarı şerin bütün formalarında şeirlər qoşub. Təəsüf ki, onun ədəbi irsindən çox az bir qismi gəlib dövrümüze çatmışdır.

Ustad Aşığın əldə olan aşağıdakı şeirləri vardır.

Qeyd: Ağ Aşıq Allahverdinin burada verilən yeni şeirləri Şair Məcnun Göyçəlinin arxivindən götürülmüdür.

GÖZLƏRİNİN GİLƏSİNƏ

İgid olsa elə arxa,
Can sadağa beləsinə.
Çörək verib ala səxa,
Can sadağa beləsinə,
Gözlərinin giləsinə.

Dağlar başı qarlı gərək,
Bağça-bağlar barlı gərək,
İlqar özü varlı gərək,
Can sadağa beləsinə,
Gözlərinin giləsinə.

Göyçə gözəllik oylağı,
Güldür-çiçəkdir yaylağı,
Murğuz, Murov, Kəpəz dağı,
Can sadağa beləsinə,
Gözlərinin giləsinə.

Güzgüsüdü Göyçə gölü,
Tamaşadı bütün eli.
Şəhdi-şəkər şirin dili,
Can sadağa beləsinə,
Gözlərinin giləsinə.

Ağ Aşığın odu sönməz,
El-obadan üzü dönməz.
İgidlərin başı enməz,
Can sadağa beləsinə,
Gözlərinin giləsinə.

BİL SƏNİN

Gərdən mina, sürah boyun,
Al Osmanda yoxdur tayın,
Tutacağam özüm toyun,
Ay qız, bil sənin, bil sənin.

Camalındı şəmsi-qəmər,
Bahar səndən şəbnəm əmər,
Peşkəşindi qızıl kəmər,
Ay qız, bil sənin, bil sənin.

Ağ Aşığın günü qara,
Ciyər oldu hazar para,
Bir busəndi mənə çara,
Ay qız, bil sənin, bil sənin.

HƏSRƏTƏM AY İLƏ-İLƏ

Leyli-nahar hüsnünə mən,
Həsərətəm ay ilə-ilə.
Şəhdi-şəkər ləbinə mən,
Həsərətəm ay ilə-ilə.

Bu yerlərdə bahar-yazdı,
Yaylaqları söhbət-sazdı,
Demə ki, bu nə avazdı,
Həsərətəm ay ilə-ilə.

Qürbət oldu mənə yağ,ı,
Ürəyimə çəkdi dağ,ı,
Ağ Aşığın cavan çağ,ı,
Həsərətəm ay ilə-ilə.

DAĞLARA-DAĞLARA

Məcnun deyə Leyli ünü,
Düşdü dağlara-dağlara.
Kərəmi də keşiş dini,
Saldı dağlara-dağlara.

Dağlar başı tamam qardı,
O ki elə bir vüqardı,
Niyə Günahkar dağlardı-
Derlər: dağlara-dağlara...

Murğuz, Murov, Kəpəz xandı,
Alvız, Ağrı bir sultandı,
Ağ Aşıq hələ cavandı,
Alqış dağlara-dağlara.

BƏNÖVŞƏLƏR

Sən baharın qonağısan,
Boynu buruq bənövşələr.
Eşq əhlilər qınağısan,
Boynuburuq bənövşələr.

Məcnun Leyli xəyalında,
Kərəm Əsli sorağında,
Qurbaninin qəm bağında,
Boynuburuq bənövşələr.

Ağ Aşığın bəxti kəmdi,
Fələkdən bu, bir sitəmdi,
Dərdi bil səndən betəmdi,
Boynuburuq bənövşələr.

ELİM GƏLƏ

Bahar gəldi bu dağlara,
Gülüm gələ, gülüm gələ.
Yay olanda yaylaqlara,
Elim gələ, elim gələ.

Gözəlləri söhbət sözüm,
Şövkə gələ telli sazım,
Cövlan edə xoş avazım,
Gül hüsnünə dilim gələ.

Ağ Aşığın xoş çağıdı,
Gül yanaqlar oylağıdı,
Göyçə bir gülşən bağıdı,
Tərifinə dilim gələ.

KƏKLİK

Baharın gülşən çağında,
Uçar daşdan-daşa kəklik.
Ovçu görsə, səkər asta,
Sinər daşdan-daşa kəklik.

Məskən salar qayalarda,
Özü göyçək boyalarda,
Gözdən uzaq sayalarda,
Çökər daşdan daşa kəklik.

Süsənbərim göylər mahı,
Ağ Aşığın qibləgahı.
Əyir belim yarın ahı,
Bükər başdan-başa kəklik.

GETDİ

Adəm ata, Həvvə gəldi,
Dünya, səndə qaldı, getdi.
Ömr eylədi neçə illər,
Dərdə-qəmə daldı, getdi.

Səndə gəzdi neçə canlar,
Kəmərbəstə qəhrəmanlar-
Neçə-neçə Süleymanlar,
Gözü yaşlı doldu, getdi.

Pəri xanım, Abbas hanı?
Haqq aşığı o Qurbanı,
Tərk eylədi bu dünyanı,
Murazını aldı, getdi.

Ağ Aşıq çağır Allahı,
Yetər dada şahlar Şahı.
Neçə zülmkar padişahı,
Fələk taxtdan saldı, getdi.

SƏNİN

Alçaqlı, ucalı dağlar,
Xub əsir yellərin sənin.
Bəlli deyil yazın, qışın,
Qar qucar bellərin sənin.

Yay olanda gülün qaynar,
Ağır ellər səndə yaylar.
Bir cüt yaşılbaşlı oynar,
Bulanar göllərin sənin.

Güllərin solğun olmasın,
Süsən-sünbülün solmasın,
Yad yerdən ovçu gəlməsin,
Bağlansın yolların sənin.

Allahverdi, budur yurdun,
Nə bir yerdə məskən qurdun,
Xub gözləyib, dürüst vurdun,
Qurusun qolların sənin.

ƏLİNDƏN

Vətənimdən cida düşdüm,
Bəy əlindən, xan əlindən.
Heç birində insaf yoxdur,
Onların aman əlindən.

Rəiyyət qərq olur qəmə,
Dərdimizi deyək kimə.
Zəhrimardı, alıb yemə
Kəndxudanın nan əlindən.

Allahverdi dostu yoxlar,
Öz dərđini canda saxlar,
Köksünə tuşlandı oxlar,
Dilbilməz nadan əlindən.

DOLANA-DOLANA

Dağlar, səndən duman qalxar,
Çərxə dolana-dolana.
Göy guruldar, şimşək çaxar,
Çərxə dolana-dolana.

Tər çiçəklər ilməyindi,
Nərgiz-çəmən köynəyindi.
Duman çalman –diləyindi,
Çərxə dolana-dolana.

Ağ Aşıq tək havalısan,
El-obanın cəlalısan,
Bahar fəsli davalısan,
Çərxə dolana-dolana.

**BIÇDİM ƏVƏZİNDƏ
DƏVƏ QANQALI**

Leyli-nahar yeddi ağac getdim yol,
Xırman boyda yer şumladım, qırdım qol.
Darı, arpasını əkdim bolhabol,
Biçdim əvəzində dəvə qanqalı.

Sürünməkdən dizlərimdə yox taqat,
Əllərimin içi oldu qabar-qat.
Dərviş də istəyir hey xümsü-zəkat,
Yetdi harayıma şəyirdim Alı.

Əlqərəz ruzimiz oldu üç batman,
Çatınca novbatım sındı dəyirman,
Yerdə qalanımı apardı siçan,
Güldü Ağ Aşığa Göyçə mahalı.

MƏNİ

Cəsətim möhnətə, nara qalandı,
Yandırır döndərir küllərə məni.
Dərdim dəryalarda coşub, bulanır,*
Qərq edər ümmünə, sellərə məni.

Əyibdi işimi qəzavü-qədər,
Dolandım dünyanı, gəzdim sərəsər.*
Gedər bu dərdi-qəm mənə bərabər,
Axıdar çaylara, göllərə məni.

Ağ Aşıq, həsrətdi biçarə yara,
Görəsən olarmı dərdimə çara.
Müddətdir düşmüşəm qürbət diyara,
Fələk saldı qərib ellərə məni.

Səh. 88-də bu şeir ulduzlu misralarda fərqlidir
və hansı variant orijinaldır, təyin olunmalı...

DEYƏ-DEYƏ

Yığmadım dövləti, yığmadım malı,
Ümidlə gəzmişəm var deyə-deyə.
Sevməyən şöhrəti, sevməyən alı,
Tapmadım, qalmışam nar deyə-deyə.

Göydə günəş şöləsini saçıbdır,
Çəmənzarlar son ömrünə çatıbdır,
Qoca şahin dağ başında yatıbdır,
Od tutub ağzım da, qar deyə-deyə.

Kimlər keçdi candan, ərən kim oldu,
Becərən kim oldu, dərən kim oldu,
Ömrünü bادلara verən kim oldu?
Kərəm tək alışam, yar deyə-deyə.

Ömür-gün qürbətdə çatıbdır başa,
Əlim yetişməyir yara, yoldaşa.
Cəhənnəm əzabı olub tamaşa,
Ağ Aşıq, qalmışam, zar deyə-deyə.

QAYITDI

Bir maral baxışlı, ceyran cilvəli,
Gəldi məni gördü, güldü qayıtdı.
Pünhanı göstərdi gül camalını,
Buxağına şəbnəm doldu, qayıtdı.

Mən görmüşəm gözəllərin çoxunu,
Belə olmaz, ancaq boyu, buxunu.
Müjganından çəkib xədəng oxunu,
Yaralı sinəmə çaldı, qayıtdı.

Gözləyərkən gözlərimə sataşdı,
Xəstə canım eşq oduna alışdı.
Şəhrayidan qıya baxıb ötüşdü,
Ağ Aşığa nəzər saldı, qayıtdı.

OLMAZ

Dedim könül, bacar yaxşılıq eylə,*
Həmişə əlində ixtiyar olmaz.
Çox da bel bağlama vara-dövlətə,*
Mala, mülkə, ömrə etibar olmaz.

Ey nazənin, sən geydiyin nə aldır,
Yenə baxışında hansı sualdır?
Birisi büdrəsə, qolundan qaldır,
Hər zaman dost-dosta səbəbkar olmaz?

Aşığı oldun, hər ağrıya dözəsən,
Sınən üstə odlar, közlər düzəsən,
Gündoğanla günbatanı gəzəsən,
Allahverdi kimi xiridar olmaz.

Səh. 88-də bu şeir ulduzlu misralarda fərqlidir
və hansı variant orijinaldır, təyin olunmalı...

ÇƏKİRLƏR

Bir yandan pristav, bir yandan koxa,
Biçarə rəiyyəti dara çəkirlər.
Qazı, dargə xalqı soyur soğantək,
Dirikən üstündən qara çəkirlər.

Dağ çəkildi Naxçıvana, Sulduza,
Duz nədir ki, həsrət qala el duza.
Axund, molla, seyid dönüb quduza,
Elin sərvətini hara çəkirlər?

Sığındım Göyçəyə, bu mahala mən,
Düşdüm acı dərdə, bir zavalə mən.
Üzüqara necə dönüm dala mən,
Ürəyim atəşə, nara çəkirlər.

Ağ Aşıq da dərd əlindən dəlidir,
Kənddə koxa qanı soran zəlidir,
Gözüm yaşı dağ çayının selidir,
Sinəmə dağ-düyn yara çəkirlər.

YAXŞIDI

Qəm çəkmə, ey könül, fani dünyada,
Qılinc çəksən dərdə, aha yaxşıdır.
İbadət et, leyli-nahar sal yada,
Şükür etsən bir Allaha yaxşıdır.

Əl çirkidi qızıl, mal ilə dövlət,
Kim tapıb onunla dünyada şöhrət.
Namussuz, qeyrətsiz olsa bir övrət,
Onu atsan fızılığa yaxşıdır.

Düşün ədaləti, unutma daha,
Ağada iman yox, sultanda səxa,
Nəsihətli sözlər deyim bir daha,
Haram yüzdən, halal şaha yaxşıdır.

Ağ Aşıq elini etdilər talan,
Namərdlər mərd olub, mərdlərsə yalan,
Atalar ölərkən yurdunda qalan,
Qeyrətli övladı daha yaxşıdır.

YANDIRIR

Gözəllərə bağlayıram dastanı,
Bir mələyin eşqi canı yandırır.
Sərraf olan lələ qoyar qiyməti,
Göz görəndə din-imanı yandırır.

Sonam cəlvələnib qarşımda durur,
Xədəngini bağrım başına vurur,
Bürüməz üzünü, mərdanə durur,
Bir baxışla yüz min canı yandırır.

Gözəllər açıbdır Yusif bazarı,
Bəsləyib sinədə Hindistan narı.
Gözüm görür, artır canım azarı,
Ağ Aşıq tək binəvanı yandırır.

DƏRDİMİ

Zəhmət ilə bağça saldım becərdim,
Müştəq oldu qəmxarına ha dərdim.
Bülbül tək gül üçün candan keçərdim,
Müştəq oldu qəmxarına ha dərdim.

Qızlgül becərdim ərşə boy atdı,
Ah-fəğanım el-obanı oyatdı,
Fələk məni bəxtiqara yaratdı,
Müştəq oldu qəmxarına ha dərdim.

Ağ Aşıq tutuldu gündə min dərdə,
Huş getdi, qalmadı ağıl da, sərdə,
Ayrılıq üz verdi bu bəd səfərdə,
Müştəq oldu qəmxarına ha dərdim.

USTADNAMƏLƏR

NƏ BİLƏR

Nadan məclisində, naşı yanında
Ləl xırdala, gövhəri seç, nə bilər?
Bir damlanı sel anlayan qanmaza,
Bütün ümman, dəryanı keç, nə bilər?

Axtarsa da yerin yeddi qatını,
Hər kəs götürəcək öz isbatını,
Namərdə bağışla köhlən atını,
Ya yolunda zəhrimar iç, nə bilər?

Özünü böyüdüb dağ edənlərə,
Şorunu ərinmiş yağ edənlərə,
Ağ Aşığın sözün ağ edənlərə,
Xəznədar ol, xəznəni aç, nə bilər?

ÇƏTİNDİ

Libasnan, duruşnan, boyun-buxunnan,
İnsanı tanıyıb bilmək çətindi.
Qanannan, qanmaznan dolanmaq olar,
Yarımçığı başa salmaq çətindi.

Mətləbini söylə, mətləb qanana,
İşarə lazımdı arif olana,
Tərəqqidən tənəzzülə enənə,
Bəh-bəh,-deyib, qəh-qəh gülmək çətindi.

Allahverdi, işin yoxdu felinən,
İnsanı qarşıla şirin dilinən,
Ayrılma yoldaşdan, bir ol elinən,
El olmasa, tək ucalmaq çətindi.

Şikayətnamələr

NƏ VAXTA KİMİ

Dərdin karvanıyam, qəmin suvarı,
Üzüm gülməyəcək nə vaxta kimi?!
Gecəli-gündüzlü işığa həsrət,
Yanıb-sönməyəcək nə vaxta kimi?!

Fərraş hüsurunda qolubağlıyam,
Müxənnət kəndxuda-sinədağlıyam,
Haqq-ədalət hanı, dərdim ağlıyam,
Dərdim dönməyəcək nə vaxta kimi?!

Sərdar Hüseyn kimi sitəmkar olmaz,
Zülmündən dünyada kimsənə qalmaz,
Ağ Aşıq, dərmini təbib də bilməz,
Məlhəm gözləyəcək nə vaxta kimi?!

BAXTIM

Çevirib yönümü haqq dərgahına,
Çağırırım bəlkə, gələydi baxdım.
Kecə günahımdan kərəm sahibi,
Mənim də üzümə güləydi baxdım.

Ürəyim istəyir halalı, pakı,
Şeytanı qəlbimdən qovaydım hakı,
Rəbbimə duadır dodağımdakı,
Qanlı göz yaşımı biləydi baxtım.

Könlünə nə dəyib, inciyib belə,
Bəlkə, uyubdu o, fitnəyə-felə?
Ağ Aşıq, göz yaşın dönübdü selə,
Nola, əhvalımı biləydi baxtım.

GİLLİ

Dərya kimi çalxalanır, daşırsan,
Salırsan Göyçəyə qalmağal Gilli.
Xan, bəy kimi öz həddini aşırısan,
Yolçuya vermirsən sən macal Gilli.

Novbahar gələndə tüğyan edirsən,
Bir ildə ən azı, yüz qan edirsən,
Gedəni-gələni peşman edirsən,
Dad eylər əlindən bu mahal Gilli.

Müddətdir vətəndən düşmüşəm uzaq,
Əl çəkmir yaxamdan pristav, kazak.
Öldürüdn atamı, özüm qaldım sağ,
Canımda qalmayıb daha hal Gilli.

Allahverdi kimə desin bu dərdi?
Bəzirganam yüküm qəmdi, kədərdi,
Xalqın dərdi mənimkindən betərdi,
Salan yoxdur, bir üstündən yol Gilli.

SƏNDƏDİR

Mah camalın şölə saçır ay kimi,
Gözüm, könlüm, ay Süsənbər səndədir.
Qaşların sinəmi oxlar yay kimi,
Bir baharsan, müşki-ənbər səndədir.

Yandı qürbət eldə dilim, dodağım,
Çatıb Al-Osmana sözüm, soracağım.
Bir busə ver dada gəlsin damağım,
Yandı cigər, abi-kövsər səndədir.

Üzündə xallara salmışam nəzər,
Daldalan, görməsin səni bədnəzər.
Hər nadan bilməz ki, nədir simu-zər,
Allahverdi, dürrü-gövhər səndədir.

YANDIM

Yenə yada düşdü nakam eşqimiz,
O gözün oduna bir daha yandım.
Məhəbbət ötəri hal ha deyilmiş,
Ah çəkdim Kərəm tək of, aha yandım!

Yaram hələ sağalmayıb, qaysardı,
O səs məni ötən günə qaytardı.
Varlığımı haray sardı, hay sardı,
Od tutdu bu canım, daha oysandım!

Vəfalı dilbərim üzümə güldü,
Şux baxdı üzümə, qəlbimi bildi.
Ağ Aşıq, Süsənbər bir əhli-dildi,
Görüncə üzünü ilahə sandım.

BİLMƏRƏM

Ay ağalar, belə dərdə neyləyim?
Fələk çox veribdi, çəkə bilmirəm.
Qoşdu qəm kotanı, daşa ilişdi,
Qalmışam naəlac, əkə bilmirəm.

Qocalıq üz verdi, yatdı iqbalım,
Zəhrimara döndü ağzımda balım.
İmran dilli sazı hicrana çalım,
Tale üz döndərib bəlkə, bilmirəm?

Ağ Aşığam, gözdə qaldı muradım,
Bəynişan toylarda çəkilmir adım.
Qırılıbdır qolum, sınıb qanadım,
Qalmayıb taqətim, çəkə bilmirəm.

QALANMALIYAM

Taleyim belədir yaranan gündən,
Nahaqdan odlara qalanmalıyam.
Nə qədər əlləşəm, var-dövlət yığam,
Bir yandan çapılıb, talanmalıyam.

Ürəyimdən od düşübdür üstümə,
Heyran-heyrab yaxanlar var tüstümə.
Təndir bilib sığınırırlar istimə,
Belə dolanmışam, dolanmalıyam.

Qəlbimi qanadan yar yarasıdır,
Bəxtimin yuxusu məni sarsıdır.
Ağ Aşıq haqq üçün hey yanasıdır,
Od oğluyam, oda qalanmalıyam.

YALVARA-YALVARA

Yarım çıxıb yaylaqlara,
Qaldım, yalvara-yalvara.
Bərə qurdum oylaqlara,
Durdum, yalvara-yalvara.

Qurban dedim yar adına,
Səs vermədi fəryadıma,
Şahi-mərdan yet dadıma,
Öldüm yalvara-yalvara.

Qamət çəkib naz eylədi,
Bir dərdimi yüz eylədi,
Bağrım başın köz eylədi,
Yandım, yalvara-yalvara.

Gülərzüzlü, boyu bəstə,
Dağ çəkibdi sinəm üstə.
Ağ Aşığı etdi xəstə,
Qaldım yalvara-yalvara.

Göyçə ustadları

**DÖRDLÜK ŞEİR NÖVÜ FOLKLORDAN
GƏLMƏ BİR BƏDİİ FORMADIR**

SÜSƏNBƏRİB

Qulac saçdı,
Qələm qaşdı,
Ağzın açdı,
Gövhər saçdı,
Süsənbərim.

Şəhla gözü,
Gözəl üzü,
Şirin sözü,
İlqar düzü,
Süsənbərim.

Yaşıl başlı,
Çatma qaşlı,
Şux baxışlı,
Yaraşıqlı,
Süsənbərim.

Şirin avaz,
Kırpik almaz,
Aşıq sınımaz,
Yardan dönməz,
Süsənbərim.

“Süsənbərə” adlı bu gəraylı şeirdə adı çəkilən **Məhərrəm** Ağ Aşıq Allahverdinin cavan yaşında rəhmətə gedən oğludur. Ustad bu ağır övlad itkisini **“Süsənbərə”** şeirinin üçüncü bəndinin son iki misralarında dilə gətirir:

**“Məhərrəmi itirmişəm,
Ünüm yetməz Süsənbərə.”**

Deməklə əzablı duyğularını ifadə etmişdir

SÜSƏNBƏRƏ

Sərdar səni iflic vursun,
Ünüm yetməz Süsənbərə.
Qərib-qərbət diyardayam,
Ünüm yetməz Süsənbərə.

Ay dolandı, ilə gəldi,
Şeyda bülbül gülə gəldi,
Telli sazım dilə gəldi,
Ünüm yetməz Süsənbərə.

Ağır illər ötürmüşəm,
Ömrü başa yetirmişəm,
Məhərrəmi itirmişəm,
Ünüm yetməz Süsənbərə.

Qürbət eldə çıxdı canım,
Ağlar qaldı Ümmülbanum,
Bağlandı ömür dastanım,
Ünüm yetməz Süsənbərə.

Ağ Aşığa dərd yoldaşdı,
Qüssə-qəmim başdan aşdı.
Sinəm dağlı, gözüm yaşdı,
Ünüm yetməz Süsənbərə.

**AĞ AŞIQ
ALLAHVERDİNİN
BAYATILARI**

Əzizim, kamil ustada,
Qurban kamil ustada.
Ağ Aşıq tək ərkanı,
Gözlə kamil ustada.

Əzizim, oyan yeri,
Arazın o yan yeri,
Yüz min loğman neyləsin,
Qəm-qüssə oyan yeri?

Əzizinəm, ələndi,
Günüm-gündən ələmdi.
Vətən deyib qocaldım,
Ömür-günüm ələndi.

Əzizinəm, dağlara,
Oba köçdü dağlara.
Sərdar, öyün dağılsın,
Həsərət qaldım dağlara.

Əzizim, Göyçəyə mən,
Qurbanam Göyçəyə mən.
Viran qalsın Urumu,
Həsərətəm Göyçəyə mən.

Əzizinəm daş idi,
Nazbalışım daş idi.
Qərrib-qürbət diyarda
Ah mənə yoldaş idi.

Əzizinəm, dara gəl,
Zülflərini dara gəl,
Başım sərdar əlində,
Tamaşamçün dara gəl.

Əzizim, yollara mən,
Yolçuyam yollara mən.
Ömür keçdi, gün keçdi,
Baxmaqdan yollara mən.

Əzizinəm dəryalar,
Çalxalandı dəryalar.
Car oldu gözüm yaşı,
Silələndi dəryalar.

Əzizinin qaraldı,
Dağlar başın qar aldı.
Oğul öldü, dağ çəkdi,
Od-ocağım qaraldı.

Mən aşığam, hal alam,
Nütfəsən mən halalam.
Qürbət eldə çürüdüm,
Bir kəs yoxdu hal alam.

Eləmi, oda gəldi,
Pərvanəm oda gəldi.
El köçdü, yurdda qaldım,
Başıma o da gəldi.

Gəl gəzək yenə dağı,
Görməyək sinə dağı.
Dağ içində məşhurdur,
Tur ilə Mina dağı.

Əzizinəm Qazağa,
Yolum düşdü Qazağa.
El-obası şux-şuxdu,
Nur çilənsin Qazağa.

Bu gələn Ağ Aşıqdır,
Yarına yaraşıqdır.
Sözü dərdlərə dərman,
Özü toya aşıqdır!

Əzizim, qara nədir?
Qaş üstə qara nədir?
Gönü göy, ət qırmızı,
Sümüyü qara nədir*? (qarpız)

Gün göydə batıb getdi,
Qaşını çatıb getdi.
Kasıblığım görəndə,
Yar məni atıb getdi.

Aşıq deyər, nə qaldı?
Bu nə qayda, nə qaldı?
Mər iyiddən şan-şöhrət,
Bəs namərddən nə qaldı?

Əzizim, Göyçəyə gəl,
Gülə gəl, çiçəyə gəl.
Ağ Aşıq tək vəfalı
Bir qəlbi göyçəyə gəl.

Ocağın daşı yandı,
Qazanın aş yandı.
Sevgilim bir ah çəkdi,
Bağrımın başı yandı.

Qar tutub Şah dağını,
Don vurub növrağını.
Çəkilib tülək-tərlan,
Sar alıb ovlağını.

Buludlar qaraldı gəl,
Dağları qar aldı gəl.
Yolunu gözləməkdən,
Gözlərim saraldı, gəl.

Əzizinəm qan damar,
İlan vurur, qan damar.
Kasıblıqdan danışma,
Ürəyimə qan damar.

Zaman yaman gəlibdir,
Zülüm salan gəlibdir.
Qılıncın insanlara,
Tərsə çalan gəlibdir.

Əzizim oyan yeri,***
Arazdan o yan yeri,
Yüz min loğman neyləsin,
Qəm qüssə oyan yeri.

Əzizinəm ələndi,
Günüm-gündən ələndi,
Vətən deyib qocaldım,
Ömrüm-günüm ələndi.

Əzizinəm dağlara,
Oba köçdü dağlara.
Sərdar, öyün dağılsın,
Həsərət qaldım dağlara.

Eləmi sazım ağlar,
Huy çəkib sazım ağlar.
Oğlu ölmüş aşığam,
Kərəm tək sazım ağlar.

Aşığam, şana qaldı,
Saçında şana qaldı,
Busə aldım üzündən,
O da nişana qaldı.

Eləmi sona gözəl,
Gəlməz oysana gözəl,
Baxdım, ağlım apardın,
Vurulmuşam sana, gözəl.

Əzizim Göyçəyə mən,*
Qurbanam, Göyçəyə mən.
Viran qalsın yad eli,
Həs-rətəm Göyçəyə mən.

Mən aşiq, gəldi keçdi,
Günlərim gəldi keçdi.
Yarın odlı baxışı
Sinəmi dəldi keçdi.

Eləmi, ulu dağlar,
Uluslu ulu dağlar.
Oğul səndə can verdi
Göz yaşım sulu, dağlar.

Mən aşiq, sinəsinə,
Dağların sinəsinə.
Gül olub taxılaydım,
Yarımın sinəsinə.

Əzizim, Şərilə mən,
Düşmüşəm şər ilə mən.
Sərdar, evin yıxılsın,
Həs-rətəm Şərilə mən.

Əzizim, buda məni,
Xəncər al, buda məni.
El-obadan ayırıb
Saldılar oda məni.

Əziziyəm, qaralmaz,
Sevən könlü qar almaz.
Şəril elində qalan
Od-ocağım qaralmaz.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİNİN BACISI ÜMMÜLBANU İLƏ DEYİŞMƏSİ

ÜMMÜLBANU:

Can-ciyərim, getmə, aman günüdür,
Çalış düşmə güzarına sərdarın.
Baş götürək, gedək qürbət diyara,
Yox etibar, ilqarına sərdarın.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ:

Gəl görüşçək, halallaşaq, ay bacım,
Gedər oldum güzarına sərdarın.
Yazıq qardaşını qara qul kimi,
Aparırlar bazarına sərdarın.

ÜMMÜLBANU:

Sənsiz necə dözüüm qəmə, möhnətə,
Özümlü öldürəm düşsən qürbətə.
Şeytan da əl vurmaz haram dövlətə.
Od ələnsin yollarına sərdarın.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ:

Sultanların taxtı olaydı taraş,
Xan zülümkar, ağa cəllad, bəy fərraş.
Cumdum dərin ümmanlara, vurub baş,
Dolamışam sim toruna sərdarın.

ÜMMÜLBANU:

Yaralıyam tay-tuşumun içində,
Dərdim uçur durnaların köçündə.
Ümmilbanu el-obanın içində,
Lənət edər məzarına sərdarın.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ:

Ağ Aşıq taleyi qara, bəxti kəm,
İqbalıma zalım fələk baxdı kəm.
Doğrananda qıyma-qıyma baxdı kəm,
Ollam məlhəm azarına sərdarın.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİNİN KEŞİŞOĞLU İLƏ DEYİŞMƏSİ

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ:

Əlbət şəyird olan baxar fərmana,
İndi alımını al, Keşişoğlu.
Tutar qulağından qoşar xırmana,
Sənsən ağzıbağlı mal, Keşişoğlu.

KEŞİŞOĞLU:

Qulluq et ustaya, olmaynan naşı,
Tökərəm gözündən al-qanlı yaşı,
Hər uşaq bu sözdən çıxarmaz başı,
Kirimiş yerində qal, Allahverdi.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ:

Bir qulaq as sən də bu tək səbirə,
Sən tək tülkü neylər mən tək bəbirə,
Tutar cənazəndən qoyaram qəbrə,
Döşərəm üstündən sal, Keşişoğlu.

KEŞİŞOĞLU:

Keşişoğlu içib kövsərdən bir cam,
Təcnisi, təxmisi söyləyir tamam.
Yetişsin dadıma Sahib-əz-zaman,
Ol mənim yanımda lal, Allahverdi.

AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ:

Ağ Aşıq qorxmazdı pələngdən, şirdən,
Almışam dərşimi ustadı-pirdən.
Xaliq Allah salmaz məni nəzrdən,
Otur, sən yerində qal, Keşişoğlu.

AYƏ MƏNDƏDİ

Bu gün seyraqubdan bir söz eşitdim,
Bu ki, dostdan deyil ayə, məndədi.
Dedim: -Nədir sədrin üstə bəslənən?
Dedi: -Tifil ikən ay əməndədi!

Sevdiciyim təzə geymiş buxara,
İnsafdımi, bülbül baxa bu xara.
Gəşt eylədim Bəsrə, Bağdad, Buxara,
İndi də gəlişim a Yəməndəndi.

Allahverdi, pirdən içdi nə cami,
Nə axunddu, nə molladı, nə cami?
Firdovsi, Nəsimi, Hafiz, nə Cami
Onlar da yazdığı ayə məndədi.

OLMAZ *

Dedim, könül, bacar yaxşılıq eylə,
Həmişə əlində ixtiyar olmaz.
Çox da bel bağlama dünya malına,
Nə mala, nə mülkə etibar olmaz.

Yaxşı olar mərd igidin təməli,
Namərd də əl tutmaz heç kəsə, bəli.
Hər qul Qənbər olmaz, Hər ağa Əli,
Hər qılinc kəsməklə Zülfüqar olmaz.

Ey nazənin, sən geydiyin nə aldır,
Yenə başındakı hansı xəyaldır?
Birisi büdrəsə, qolundan qaldır,
Hər zaman dost-dosta səbəbkar olmaz.

Aşıq oldun hər ağrıya dözsən,
Sinən üstə odlu közlər əzəsən.
Gündoğanla, günbatanı gəzsən,
Allahverdi kimi xiridar olmaz.

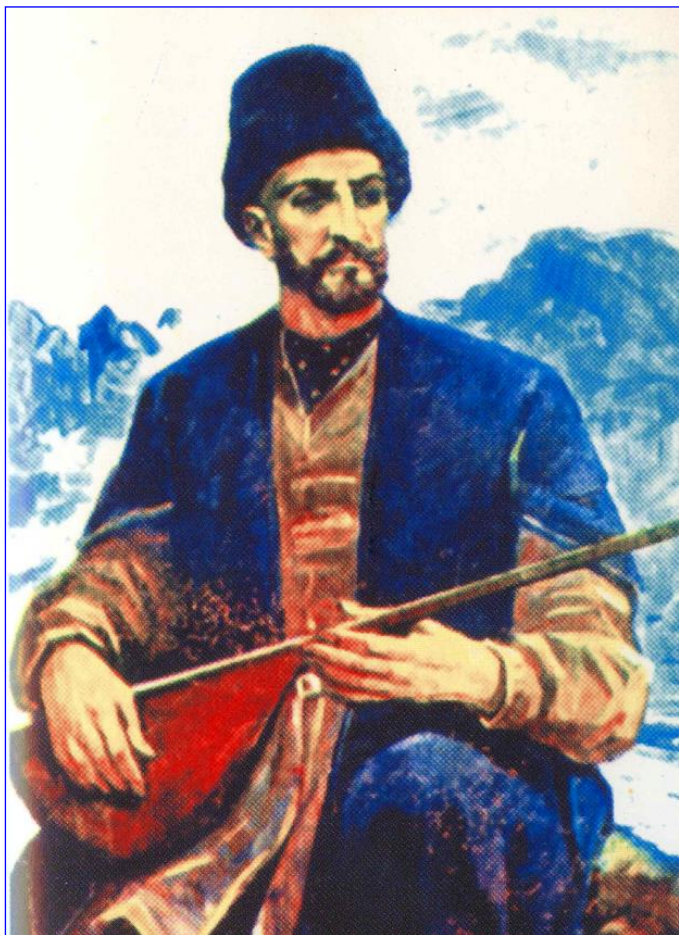
MƏNİ *

Cəsədim möhnətə, nara qalandı,
Yandırıb döndərib küllərə məni.
Dərdim dərya kimi coşub bulanıb,
Qərq edib ümməna, sellərə məni.

Əyibdi işimi qəzavü-qədər,
Dolandım dünyanı tamam sərəsər,
Gedir bu dərdi-qəm mənə bərabər,
Axıdır çaylara, sellərə məni.

Ağ Aşıq həsrətdi biçarə yara,
Görəsən olarmı dərdimə çara.
Müddətdi düşmüşəm qürbət diyara,
Fələk saldı qərrib ellərə məni.

AŞIQ ALI XIX əsr

Ашыг Алынын нәвәләри

Ахтарышлар, тапынтылар

Анадан олмасынын 180 иллијини бөјүк фәрәһлә гејд етдијимиз ел сәнәткары Ашыг Алынын һәјаты Варденис рајону илә сых бағлдыр. Дејиләнә көрә, Ашыг Алынын 4 ушағы олмушдур. Оғлу Мөһәммәд атасынын мәсләһәти илә севдији Күлханымла евләнишдир. Инди Мөһәммәдин Чаһан, Әпрүз вә Зејнәб адында 3 ғызы ғалыр. Алынын бөјүк нәвәси Чаһанын јашы јүзү кечмишдир. Дөвләтдән төғауд алып, өзүнү јахшы һисс едир. Ортанчыл нәвә Әпрүз даһа күмраһдыр. О, бабасыны хатырламаыр. Кичик нәвә Зејнәб Кировабадда јашајыр. Һәр үч нәвәнин чохла өвләды, нәвәси, нәтичәси, көтүчәси вардыр. Сиз шәкилдә ашығын нәвәләри Чаһан (солда) вә Әпрүзү көрүрсүз. Олар Варденис рајонунун Көјсү кәндиндә јашајырлар.

Г. ӘЗИЗОВ.

Aşıq Alının nəvələri

AŞIQ ALI
(1801-1811)

Aşıq Alı 1801-ci ildə Göyçə mahalının Qızıl vəng kəndində anadan olmuşdur. Aşıq Alının Atasının adı İmirzə (Mirzə), anası Fatma (Fatimə), bacısı Pəri olmuşdur. Aşıq Alının Məhəmməd, Abdulla, İsmayıl, adında 3 oğlu, Sənəm, Mələk adında 2 qızı olub. Oğlu İsmayıl çox erkən dünyasını dəyişib. Bu ağır kədəri ustad aşıq bir qoşmasında çox yanıqlı dilə gətirir:

KƏSİLDİ

Fərzəndi-şərəfim köçdü dünyadan,
Fələyin boynuma qəhri kəsildi!
Necə əl götürüm həmdü-sənadan,
Şəkər dəhanımda zəhər kəsildi!

Şərəfim, şöhrətim, oydu pənahım,
Xaliqin önündə nəydi günahım?
Ərşə büləndi o, oldu amanım,
Həyat çeşməsinin bəhri kəsildi!

Nagah qəza gəldi məntək halıya,
Fəryadım elləri oda qalıya!
Ümid çeşməsiydi yazıq Alıya,
Çeşməsi qeyb oldu nəhri kəsildi!

Aşıq Alı Ağ Aşıq Allahverdinin şəyirdi olmaqla dini təhsil də almışdır. Ustad sənətkar şeirlərini deyilənə dörə ərəb əlifbasında kağıza da köçürmüşdür, fəqət həmin yazılar sonralar it-bata düşüb, hələlik üzə çıxmayıb.

Aşıq Alı Türkiyə səfərində o dövrün təbli, sinədən deyən Aşıq Duraxanı, Aşıq İqbalı, Aşıq Əsməri, Aşıq Zəkini deyişmədə bağlamışdır və Göyçə mahalına qayıdanda ustadı Ağ Aşıq Allahverdi şəyirdinin bu qələbələrinə sevinərək fərəhlə aşağıdakı “Alqış sənə Aşıq Alı” şeirini demişdir: **ALQIŞ SƏNƏ, AŞIQA ALI!**

Mahalımın şah tavarı.
Alqış sənə, Aşıq Alı!
Saldın kəməndə Yığvalı.
Alqış sənə, Aşıq Alı!

Ustadıyın üzü ağdı,
Zəkiyə çəkdiyin dağdı,
Oğul, müjdəm xub soraqdı,
Alqış sənə, Aşıq Alı!

Duraxan da gəldi dada,
Əsməri də saldın oda.
Ağ Aşığın bu dünyada
Şöhrətisən, Aşıq Alı,
Alqış sənə, Aşıq Alı!

SSRİ dövründə hələ 1925-ci ildən başlayaraq Azərbaycan EA tarix, ədəbiyyat institutlarının ekspedisiyaları və ayrı-ayrı tədqiqatçılar tərəfindən Göyçə ustadlarının yaradıcılığı, şeirləri haqqında məqalələr, kitablar nəşr olunmuşdur, dövlət səviyyəsində **yubileyləri** keçirilmişdir.

Aşıq Alı dünya bədii təfəkkür tarixində seriyyətə yeni bir şeir forması, janr-növ gətirmişdir və “dodaqdəyməz” adlanan bu bədii formada fəlsəfə, dini anlayış zirvəsi əks olunmaqla, çox çətin bir yaradıcılıq tələbləri vardır. Burada antologiya təqdimatında Aşıq Alının əvvəldə təqdim olunan “Yeddi divanı”ləri də bədii fəlsəfə kimi dünya təfəkkür çalarları ilə göstərilməsi anlayışlar sistemində müstəsna dəyərə malikdir. Aşağıda Ustad sənətkarın “Dodaqdəyməz” şeirləri divanilərdən sonara təqdim olunmasında məqsəd təcnislərin mənə çalarlarının fəlsəfi anımla dərk edilməsinə köməyə yönəlmişdir.

Aşıq Alının **“Yeddi divanı”** ilə də təbiət və səmavi anlayışlar sistemini demək olar ki, əhatə edərək bir fəlsəfi metotologiya, dərk olunma dünyagörüşü yaratmışdır.

Aşağıda həmin divaniləri təqdim edirik:

BİRDİ-BİR

Ərşdə xaliq, yerdə züllah, (zühur)
Evdə ata birdi-bir.
Bəzək vuran, qurğu quran
Kainata birdi-bir.
Bu günahı keçməz xaliq,
Haqq səni bağışlamaz,
Ya öldürdün, ya öldürtdün-
Bu cür xəta birdi-bir.

Qüdrət qamət bəxş etmişdi,
Fələk vurdu belimdən.
Leyli-nahar car eylərəm
Nəsihətlər dilimdən.
Tənəli söz bəd yaranıb
Qərəzlidir ölumdən.
Həbib səni gözdən sala,
Ya da ata, birdi-bir.

Alı, səni düymaz nadan,
Sərraf salar yadına.
Zai-pakdan halal olan
Tez yetər muradına.
Əzrail gürzün çalanda
Kimsə yetməz dadına.
Ya bəhri-bar badə verə.
Ya baxt yata, birdi-bir.

İKİDİ

Əbcəd ilə “a” oxudum,
Ol Allahı bir bildim.
Yaradandan qeyri nə var,
Bu həyatda ikidir.
İki “sə”ni bir oxudum,
O billahi bir bildim,
O billahın hikmətində
Süd də, zat da ikidir.

Bədəninə düzülübdür
Əzaların iki şər.
Ölüm-dirim ikilidir,
İkiləşər xeyir-şər.
Səbir cütsə, səbir eylə,
O cütlükdə yoxdu şər.
Usta birdir, nə yaradıb,
Hesabatı ikidir.

Cüt ünsürlər iki yerdən,
İki göydən birləşər.
Abı, atəş, xaki-baddan
Ruzi tapıb bu bəşər,
Dərin fəza boş deyildir,
Ordan yerə nur düşər...
Alı, cütlük təzaddır,
Hər bir qatda ikidir.

ÜÇƏDİR

Bəni-insan xəlq olandan
Hesabatı üçədir.
Kəlmeyi-şəhadət beytin
İlk misrası üçədir.
Dövrən açdı sirrini,
Küllü-ələm yarandı.
Zat, süd, övlad gərdisinin
Davaməti üçədir.

“cim”, ”bey”, “əlif” bazarında
Sövdəgardi kafi-cim.
“kafi”i, “bey”i əl-ayağı,
“vov”u əlsiz ərəccim.
“kafi”i - “cim”də bir “əlif” var,
Nəqş olunub çox nəcim.
Üç səqirə dayaq dövrü
Kəraməti üçədir.

Nuh övladı xidmətində
Vurar başa, ayağa.
Gah dayaq olar başda,
Gah ayaqdır dayaq.
Bu bazarda xidmətini
Bacarırsan say ağa.
İki yolla dövrən eylər
Hər sifəti üçədir.

Yek yaradan, du yaranan
Gözəllikdə gözəldi.
Cəmi üçə dəlalətədi,
Cümlə aləm düzəldi.
Aşıq Alı mürəxxəsdi,
Bu dünyadan üz əl di.
İki dayaq bəs eyləməz
Tələbatı üçədir.

Göyçə ustadları
DÖRDDÜR-DÖRD

Ay səf çəkər il işində
Həftə kafi dörddü-dörd.
Bahar fəsli yek sel eylər
İftixarı dörddü-dörd.
Həsdir, Kəbə, Nəcəf, Məşhəd
Səcdəgahlar diyarı.
Uçar qonar mürği-ruhum
Pir diyarı dörddür-dörd.

Cahargahnan qərar tutdu,
Əşya yerdə dayandı.
Sənət sərmayə höhmündə
Sayaları bəyandı.
Səməndərin cismi-canı
Odda söndü, həm yandı.
İstər uçan, istər qaçan
Balu-pəri dörddür-dörd.

Şəmsi xilqət şərəflidir,
Ululardan uludu.
Kərəm eylər nanu-nəmək
Bəhrələrib, doludu.
Gərdeşimə növraq verən
Səltənətin yoludu.
Bəyan edir cəhətləri,
Ünvanları dörddür-dörd.

Neçə çeşmə qərar tutdu
Müdam nəhrin içində,
Neçə nəhr ümman oldu
Saysız qəhrin içində,
Neçə ümman dərya oldu,
Bir sehirin içində.
Dəryaların pür dəryası,
Nəhəng varı dörddür-dörd.

Hey oxudum, hey aradım,
Axır qaldım bisavad.
Fəzli elə bir həmdəmdi,
Kimsənəyə deyil yad.
Aşıq Alı, zikr eylə,
Abı, atəş, xakı, bad.
Aşkar etdim dövrənimin
Səbəbkarı dörddür-dörd.

BEŞDİ

Vücudi-adəm üstündə,
Fəhm et, budağı beşdi.
Dörd balu-pər kənarında
Seyr et, yarağı beşdi.
Vuran, görən, bilən əhli
Əsasıdır vücudun.
Üçü aşkar, iki pünhan,
Bais marağı beşdi.

Şərafət nazil olanda
Haşimin övlatlarına
Yüz on dörd surə bəxş oldu
Ol Xudadan adına.
Sidqinən iltimas eylə,
Yetər mömin dadına.
Hökmü aşkar, özü baqi,
Əsl mərd ağa beşdi.

Kənar etməz bəni-insan
Candan dərdi, nə qəmi.
Mövciiyyatı təqdir etdi,
Yox tədbirin nə cəmi.
Bətni ana, tifil növrəst,
Əri piran aləmi.
Cəm eyləsən birər-birər,
Yazsan, varağı beşdi.

Göyçə ustadları

Alı, çağır imdadına
O şahların şahını.
Müqəddəs xak kənar etməz
Ərşi-əla ahını.
Bəşər üçün kəlam yazdı
Həqiqətin xakını.
Söfvt, Tövrət, Zənbur, İncil,
Quran sorağı beşdi.

Çərxi-pirə salam edən
Səyyarələr altıdı.
Adınaya cəhd eyləyən
Ruzilər altıdı.
Əfsəl, Mürsəl gəldi-getdi
Neçə rəsul dünyadan.
Ünvanları bərr-haqq qılan
Pür dəryalar altıdı.

Altı dəsgah oxuyanlar
Az qaldılar lal ola.
Zənbur bu san şan hörəndə
Bəhrə verir bal ola.
Sanki bu san dühasıyla
Uya dalbadal ola.
Bətni zəmin hesabıyla
Ağ-qaralar altıdı.

Altı-altı məskən saldı
Qüdrət aləm Quranda.
Bu san ilə hesab aldı
Sərdabələr duranda.
Cümlə-aləm abad olar
Haqqın gürzü vuranda.
Dağ Yunisdən də kənar
Qaçan biçarlar altıdı

Göyçə ustadları

Saya-saya san itirdim,
Alı, son qoy hesaba.
Hesabını çəkməyə
Kimsə deməz “mərhaba!”.
Surəti yox meylərin,
Doldur, cəm et bir qaba.
Dördü xakda, cütü canda
Gübaralar altıdı.

YEDDİDİ

Xaki-zəbun ünvanında
Cəm turabı yeddidi.
Səri-kuydə çeşmə birdi,
Xalis abı yeddidi.
On ikidi abdal sayı,
Əllikidi əzası.
Hər əzanın qüdrətindən
Şabı-tabı yeddidi.

İxtisar eyləmə ayət
İki cismin kəc deyə.
Yetiç elin harayına,
Yubanma fəraq deyə.
Fərbah deyə kar eyləsən,
Düşsən haqqa səcdəyə.
Əzalardan xaka dəyən
Can hesabı yeddidi.

Sər hesaba, qəlb hökmüylə
Cisim aləm bəhrəsin,
Əlvan eylər vücudları,
Açar rəmzin çöhrəsin.
Kimsə görməz əzaların
Bir nöqtəsin, bir nəsin.
Xani-cövlan edən canda
Bir girdabı yeddidi.

Göyçə ustadları

Nəzər eylə asimana,
Sirri qalıbdı hesab.
Aşiq Alı, çəkmə qüdrət,
Hər əzaba eylə tab.
Seyrə çıxıb bir bağcanı
Gördüm üç tayın sirab.
Səmasında cövlan edən
Gərdiş qabı yeddidi.

HA SARI DAĞLAR

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Atar səni ellər gedər arana,
Kədəri gərdənə ha *sarı, dağlar.
Tərən sədalısan, qartal ədalı,
Cida sal sərindən ha *sarı, dağlar.

Qəhr edəndə geyinirsiz ay ağı,
Nadan, naqis ərz eyləyər a yağı,
Sarıyerdən Sərisəngə ayağı,
Çəkirsiz diyara hasarı, dağlar

Nə adətədi, nə sehdədi, nə *aldı,
Zər yığanlar cəlalından nə aldı.
İndi rəngin nə yaşıldı, nə aldı,
Xəzanda geyirsiz ha *sarı, dağlar.

Sənətkara hər cəhətin sənədi,
Dağ nəş addı, hardan aldın sən adı.
Alı sənə sin sanına *sənədi,
Şər çəkər səcdənə ha *sarı, dağlar.

1.sarı-dola.

2.sarı-çalma,papaq.

3.aldı-fitnədi.

4.sarı-rəng

5.”sənədir”mənasındadır.

6.sarı-tərəf.

ARANI TEZ-TEZ

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Gəldi yaz ayları, yaylaq çağıdı,
Ellər tərək eyləyir aranı tez-tez.
Aralansa sərini hax dərğahından,
Sədaqət qısalda aranı tez-tez.

Gərmişə nəsi anı sayalar, keçər,
Yardan yara alsan, sayalar, keçər.
Gələr allı-şallı, sayalar keçər,
Aşiq qeyrət çəkər, ar anı tez-tez.

Nəçə ayə gəldi, yazıda yandı,
Qışı atəşləndi, yazı da yandı.
Alı yay ağladı, yazı dayandı,
İndi yad eləyir aranı tez-tez.

AYALI KEÇDİ
(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Yad edəndə yad ellərdə diyarı,
Aşığın eynindən ayalı keçdi.
Sərdə yaraşıqdı ata Ağ Aşıq,
Dərsini sənədli, ayalı keçdi.

Çətin ki, daralar yaşada səni,
Asi eylər haqqa, ya şada səni.
İslansan, salarlar yaşa da səni,
Cəhd eylə çat elə, a yalı keç di.

Ərşdən çən çəkildi, ayazı qaldı,
Əqil zaya getdi, ay azı qaldı.
Sənətdən yadigar a yazı qaldı,
Gərdişi-ah –zarla, ay Alı, keçidi.

YARALAR YARI
(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Tiri xədəng nə atırsan dal-dala,
Əl saxla, can alan, yaralar yarı.
Naşı yar dəyəndə yar yarasına,
İncidər, sızladar yaralar yarı.

Hədyan ərz eylədi dil, dara yıxdı,
Haqsız tənə dəydi dildara, yıxdı.
Əhdi ilqarına dildar ayıxdı,
İstəsər rizana şaqqalar yarı.

Əqlin Alı, gərdişindən nə kəsə,
Cəhd eylərsən, rast gələrsən nakəsə.
Çəkir xəncər, nə yayına, nə kəsə,
Cəlladın əlindən yar arar yarı.

AY EDƏR QIJ-QIJ
(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Yağar leysan, dağda qarı əridər,
Şəlalə sədası ay edər qij-qij.
Açar xəlic, xakı salar irağa,
Sədası sərində ay edər qij-qij.

Açırsan qəşəng xan ad aşə dəyər,
Yada həcər atsan, adaşa dəyər.
Daşar çaylar, sellər a daşa dəyər,
Səngin sədasından ay edər qij-qij.

Ərş əlada dal qeydinə dal qalar,
Qaçhaqaçda hey geride dal qalar,
Aşıq Alı, şaxə qalxar dalqalar,
Nərəsin çəkəndə ay eylər qij-qij.

KEÇSİN

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Şəhla eynin, siyah qaşın can alır,
Gələndə nakəslər daldala, keçsin.
Çəkər həsrətini, el cana gələr,
Nə gərək qal etsin, dal dala keçsin.

Hərdən ey nazənin ara, dan yarı,
Ara aşkar desən, ara dan yarı.
Alarsa, haqq alsın aradan yarı,
El gəlsin yasına dal-dala keçsin.

Ərz eylədin sən Aliya, yan, ağa,
Aşiq yanar, nədən keçsin yan, ağa.
Həssas eyni aşıqsə al yanağa,
Canan qarşı gəlsə, dal, dala keçsin.

HA QALA-QALA
(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Yarı yad eyləsən a nazlı canan,
Eynindən iraqda ha qala-qala.
Leyli-nahar həsrətindən nalandı,
Çəkirsən sərini ha qala-qala.

Naqis rast gələndə qala, sarsıyar,
Yar həsrəti canda qala sarsıyar.
Eşqin atəşindən qala sarsıyar,
Eşqə nə çəkirsən ha qala-qala.

Səxalısan az Alını yan, ara,
Kəs arasan at dəryaya, ya nara.
Yanar neylər əzəlindən yanara,
Atəşi atəşə ha qala-qala.

NƏ YAXŞI YARA
(dodaqdəyməz cığalı təcnis)

Dəsti-canan sayalıda əzəldən,
Yaranda yaranı nə yaxşı yara.
Aşiq nə ya yaxşı yara,
Dedin nə yaxşı yara.
Yarının qal qeydinə,
İşinə yaxşı yara.
Talesizin rast gələnini hardadı,
Nə yaxşı canana, nə yaxşı yara.
Yar eytacı ay nazənin, yaradı,
Can eytacı canda dəhşət yaradı.
Aşıqsənsə, yaradı,
Yarın dərddə yaradı.
Xaliq anın içində
Neçə xilqət yaradı.
Sızlar yara ərz edəndə yar adı,
Yar, dəydi sinədə nə yaxşı yara.
Yad nəzər eyləyər yara daldadan,
Naqis xəncər atar yara daldadan.
Aşiq yara daldadan,
Ayar yara dal dadan.
Dayan dəhan-dəhana,
Denən yara daldadan.
İstəyirsən, şərrat yarat daldadan,
Alı erkən yetdi nə yaxşı yara.

YARA YAR

(dodaqdəyməz cığalı təcnis)

Qəddah qər eyləyər, dərdi-sər artar,
Sədasından həsrət qalar yara yar.
Aşiq sənsən yara yar,
Dərd səddini yar, a yar.
Tənha qalan haraylar,
Dada yetiş, yar, a yar.
Hədyan ərz eyləsə nadan lisanı,
Sadiq qalar sənə aqıl yar, a yar.

Dərdikeş qayəsi dərdə sarıdı,
Əyirdi dərdləri dərdə sarıdı.
Aşiq dərdə sarıdı,
Dərd əsiri sarıdı.
Qəsrin şaha layiqdi,
Nədən rəngi sarıdı.
Canansız xanələr dərd asarıdı,
Əhlihəllər yar dərdinə yarayar.

Qəhrin sədasına tərsalar ağlar,
Can naçar qalanda, tər salar ağlar.
Aşiq tər salar ağlar,
Yaylıq tər salar, ağlar.
Haqqına ar alana
Desən, tərs alar, ağlar.
Alı yaddan çara tərs alar, ağlar,
Yar yaranda sayalanar yara, yar.

YAR ASA SƏNİ

(dodaqdəyməz cığalı təcnis)

Yaxşı aşiq, çalış yaxşı yara yet,
Sağaldar, cəsədin yarasa, səni.
Aşiq, yar asa səni,
Saysa yar “a”sa səni.
Kaş nazənin, xanəndə
Sana yarasa səni.
Lisanı şirinsə gərdişi sərin,
Yaxşıdı şəstindən yar asa səni.

Ərşdən gərdəninə qəddarə salsa,
Qəhrə qərq eyləyər qədd dara salsa.
Aşıqsən dara salsa,
Yar səni dara salsa.
Dərdə salsa, yar salsın,
Nə glər dara salsa.
Haqq işin alyanan qəddara salsa,
Qailsən sər yana yarasa səni.

Yar desə sən aya, aya sən yarı,
Cananlar içində aya sən yarı.
Aşıqsənsə, sən yarı,
Əsil aqıl san yarı.
Sinnin çatdı əlliyə,
Gərdişində sən yarı.
Alı, al dəstinə ay asan yarı
Şad eylər dərdinə yarasa səni.

AŞIQ ALININ NƏŞR OLUNMAMIŞ YENİ ŞEİRLƏRİ

**Vaxtilə Aşıq Alının bacısı nəvəsi Səməd
Qəribovdan Telman Hüseynov toplayıb.**

DİLİMİZ

Nisgillinin ürəyindən
Apardı dərdi dilimiz.
Xəstənin, nəəlacına
Dərmanın verdi dilimiz.
Bir sözü yüz mənalıdır,
Gör necə sirdir dilimiz.
Mətahını ucuz satma,
İncidi, dürdü dilimiz.

Məclis qurdum oba-oba,
Donluq verib donladılar.
Dolandım Bəsrə-Bağdadı,
Salam verdim, anladılar.
Gəzdim İranı, Turanı,
“Qardaş” -deyib, yanladılar,
Osmanlıda türkü dedim,
Gördülər birdi dilimiz.

Bənzədibdi Aşıq Alı
Ləfzidə bülbülə onu.
Oxuyuban avaz ilə,
Tanıdar hər elə onu.
Toxunan olsa bəndində,
Qərq eyləyər selə onu.
Daşanda görmə üzünü,
Arazdı, Kürdü dilimiz.

“**Kommunizm yolu**” qəzeti, 14 iyul 1983-cü il.

DOLANDIRIR

Hər yetən hərcayı deyir aşığam,
Setaiyə simi tel dolandırır.
Adam var başını saxlaya bilmir,
Mahalda camaat, el dolandırır.

Adam var ki, fikir, zikir eyləyir,
Adam var ki, haqqa şükür eyləyir,
Adam var ki, hiylə, məkr eyləyir,
Aralıqda fitnə, fel dolandırır.

Aşıq Alı şər işlərdən qaçqındı,
Adam var ki, səxavətdə daşqındı,
Adam var ki, çörək versə, çaşqındı,
Dalınca gözündə sel dolandırır.

“Kommunizm yolu” qəzeti, 14 iyul 1983-cü il.

DÜŞDÜ

Bir gargah qurmuşam, yüz min qolu var,
Hər telində dilbər, bir şanə düşdü.
Ömür keçdi, cavan qəddin büküldü,
Yasəmən zülflərə nişanə düşdü.

Əldə şanə zülfün dara bir yana,
Hurilər, pərilər, dilbər bir yana,
Dərdimi yüklədim, oldu bir xana,
Dəryada nəhəngə, ümmana düşdü.

Dibi dərya, başı qar, qübara bax,
Yar sinəsi səmər vermiş nara bax,
Deyər Aşıq Alı, sən bu kara bax,
Mömün narə, kafər rizvana düşdü.

“Kommunizm yolu” qəzeti, 14 iyul 1983-cü il.

Göyçə ustadları
GÖZLƏ –GÖZLƏ SƏN

Mənəm bağban, sənsən bağça,
Barı gözlə-gözlə sən.
Bülbülləri gülə gətir,
Xarı gözlə-gözlə sən.
Zəhmət çəkən, bostan əkən,
Şamama vədəsində.
Ayıl qəflət yuxusundan
Yarı gözlə-gözlə sən.

Zimistanda çıxma yola,
Boran olar, qar olar.
Ər igiddə namus olar,
Qeyrət olar, ar olar.
Yağar çalpo, əsər boran,
Toplananda tar olar.
Mən bir dağam, sinəm üstə
Tarı gözlə-gözlə sən.

Aşıq Alı leyli-nahar
Səsləyibdir hey səni.
Cəbrayıl ustad oldun,
Ey ərənlər sərvəri.
Xəlq olundun ol Adəmdən,
Həm də ki Nuhdan bəri.
İstəsən ki, tərən olam,
Sarı gözlə-gözlə sən.

“Şuşa” qəzeti, 20 sentyabr 1983-cü il.

ALAR

Bu dünyanı təcrübədən fəhm edən,
Əşyan qurar, körpü salar, ad alar.
Yüz namərdlə şəkər yesən ağıdı,
Bir mərd ilə ağı yeyən dad alar.

O qohumun, o taxılı, o unu,
Hamidardı, apar doldur xurcunu.
Qaytarmasan bir yumurta borcunu,
Aqibətdə tələb edib yad alar.

Alı, sözün fitnəlidı, fellidı,
Kitab-kitab sirlərini həll edı.
Mərdin adı hünərindən bəllidı,
Nanəciblər əməlindən ad alar.

“Şuşa” qəzeti, 20 sentyabr 1983-cü il.

NƏ QALDI*

Talayıb mahalın mal-dövlətini,
Əyrilər apardı, düzə nə qaldı?
Gəzdim oba-oba, üsyan eylədim,
Kəsildi taqətim, dizə nə qaldı?

Nəhlət gəlsin pis adamın pirinə,
Cəhd eylər ki, xalqı sala dərinə,
Yetən söyər məzarına, goruna,
Rəhmət yaxşıya, pisə nə qaldı?

Pozmaq olmur təqdir yazan yazını,
Alıyam çəkirəm elin nazını.
Bilmirəm ömrümün çoxu-azını,
Doxsana yetmişəm, yüzə nə qaldı.

“Şuşa” qəzeti, 20 sentyabr 1983-cü il

GƏRƏK

Budur gözəllərdə əzəl nişanə,
Ağ üzdə xalları ay qoşa gərək.
Yar yolunda hər cəfaya qatlana,
İlqarında dura həmişə gərək.

Badilə nimtənə, hillədən çuxa,
Mirvaridən düzə, incidən taxa,
Ay kimi bərq vura, gün kimi çıxa,
Baxanda gözlərin qamaşa gərək.

Alı deyər, canım sənə sadağa,
O büllur buxağa, lalə yanağa.
Sallanıb gedəndə gülşənli bağa,
Tamaşa boynuna tamaşa gərək.

“Şuşa” qəzeti, 20 sentyabr 1983-cü il.

TAPAR

Hərfi tənəlisə, kəlam nəqabil
Dərk edən qəlbinin yarasın tapar.
Kəlbi məlhəm eylər canda məzaca,
Lisanla zəxminin çarasın tapar.

Həmi təlx bil, həm şəkər bil lisanı,
Təlx ərz edən dildən mahal usanı.
Dindirə Fəzl əhli asi susanı,
Haqqınan-nahaqqın arasın tapar.

Ərzin səminəsə, susmağın zərdi,
Naməhal sorğunun sonu kədərdir.
Şəninə sitayiş hədə- hədərdi,
Cəhd edən qəlbinin qarasın tapar.

Zəban oldu sərbəstələr açarı,
Hifz eylədi iqbalından naçarı.
Qəmdən xilas etdi dərdə düçarı,
Sərraf süxən arar, darasın tapar.

Arif bilər kəlamından rastanı,
Ruh-nəvaz yarandı Alı dastanı.
Ara “Gülüstan”ı, dərk et “Büstan”ı,
Cəhilkar ruzinin parasın tapar.

DİLBƏR

Bir bağda bülbül olmasa,
Gülün nə mənası, dilbər?
Şəhdi-şəkər əzilməsə,
Dilin nə mənası, dilbər?

Ala gözlər süzülməsə,
Baxan canlar üzülməsə,
Dal gərdənə düzülməsə,
Telin nə mənası, dilbər?

Ocaq yanmaz qalanmasa,
Bağ quruyar sulanmasa,
Qulac qollar dolanmasa,
Belin nə mənası, dilbər?

Yar dönüb belə gəlməsə,
Qayıdıb elə gəlməsə,
Sonası gölə gəlməsə,
Gölün nə mənası, dilbər?

Alı neylər dəşt olmasa,
Hərdən seyri-gəşt olmasa,
Məcnunu sərgəşt olmasa,
Çölün nə mənası, dilbər?

ADIDI*

Dövlətindən kərəm, səxa,
Etmək adamın adıdı.
Bu fənada səxavətdə
Qalan Hatəmin adıdı.

Səməri nə sağı desən?
Nakəslə bal-yağı yesən.
Bir mərd ilə ağı yesən,
Şəkər o tamın adıdı.

Oxuduğum qəlbə yatar.
Əsəl olub elə çatar.
Söz qoşmuşam min bir qatar,
Min bir Xudamın adıdı.

Elin qocası, ahılı,
Sözdə, əməldə səxalı,
Mahalım Göyçə mahalı,
Mirzə atamın adıdı.

Bir gün gələr köçər Alı,
Ondan bir nişanə qalı.
Anam Fatma, ömrüm balı,
Bəsti butamın adıdı.

ETİBARINANDI

Ay ağalar, ay qazılar,
Mənim işim zərınandı.
Bir anlamaz yar əliylə
Yaralarım sarınandı.

Zərgər də zərinən oynar,
Dövlətli varınan oynar.
Hərə bir karınan oynar,
Mənimki də xarınandı.

Aşıq Alı gülü bəstə,
Dərdindən olmuşam xəstə,
İlqar verən durar üstə,
O da etibarınandı.

GÖZLƏRƏM SƏNİ

Gedən, kimsən, boyu bəstə?
Bilincə gözlərəm səni.
Dayanaram yolun üstə,
Gələnincə gözlərəm səni.

Şəbnəm üstə ayaq izin,
Mehman mənəm, diyar sizin,
Sürünərəm dizin-dizin,
Yolunca gözlərəm səni.

Gözün şəhla kirpik oxdu,
Köçən köçüb, dönən yoxdu,
Darıxmaram, səbrim çoxdu,
Öluncə gözlərəm səni.

Həsərdən ağdır birçəyim,
Qönçə gülüm, tər ləçəyim.
Qəbrim üstə hər çiçəyim,
Solunca gözlərəm səni.

Alıyam həsrət çəkərəm,
Qəm biçərəm, dərd çəkərəm.
Dəryaca qan-yaş tökərəm,
Dolunca gözlərəm səni.

QOCALIQ

Axtarib tapdı məni
Bilmirəm hardan qocalıq.
Ağlımı aldı başımdan,
Huşumu sərdən qocalıq.
İşimi əskik eylədi,
Lap yerbəyerdən qocalıq.
Müxtəsəri, qoydu məni
Xeyirdən-şərdən qocalıq.

Dən düşdü saçlarıma,
Əzəl xəbərdar eylədi.
Hər iki yan qrovladı,
Ölkələrə car eylədi.
Arvad baxıb bədənimə
Hər işimi zay eylədi.
Axırda ayrı saldı
Yarı yavərdən qocalıq.

İstədim duram gedəm,
Qaranlıq çökdü gözümə.
Keçən günlər yada düşdü,
Əlimi vurram dizimə.
Oğul-uşaq qulluq etmir,
Daha baxan yox sözümə.
Üzümü soyuq eylədi
Borandan, qardan qocalıq.

Fələk məni oda saldı,
İki idim, yek eylədi.
İstədim uzaq görəm,
Uzağı yaxın eylədi.
Ölüm yoxdu, keçib tamam
Doxsan idim, yüz eylədi.
Vurnuxuram yüzü keçəm,
Alıbdı candan qocalıq.

Söyləyir Aşıq Alı,
Mən neyləyim qocalığa.
Deyirlər sərgini gözlə,
Quşu qoyma yarmalığa.
Hər kəs gördü, götürmədi,
Döndüm əski yamalığa.
Aləmdə car eylədi
Gözümü nurdan qocalıq.

Aşıq Alı ustadı Ağ Aşığın 1860-cı ildə dünyasını dəyişməsi ilə dərin kədər hissiləri keçirir və həmin hiss- duyğularını aşağıdakı şerində dilə gətirir:

KÖÇÜBDÜ SƏRDARIM, SULTANIN, XANIM

Köçübdü sərdarım, sultanım, xanım,
Qəlbim qəm evində pərişan oldu.
Aparıb özüylə dini-imanım,
Sədrim qəm oxuna bir nişam oldu.

Mədinə dərs verdi, Kərbəla şöhrət,
Dərsi dərs içində sanılı ibrət.
Təbibî kar oldu, sağaldı min dərđ,
Yurd saldı sənəti, bir gülşən oldu.

Yerdən, göydən, Nuh Nəbidən xəbərdar,
İzah eylər, cümlə neçə elm var.
Baş vurur dəryaya, gövhəri arar,
Neçə-neçə dildə danışan oldu.

Zəburdan, Tovratdan, Qurandan dərsi,
Eşq əhlini heyran qoydu həvəsi.
Əlindəydi fəzlin bəndi-bərəsi,
Alimlə, xotkarla yarışan oldu.

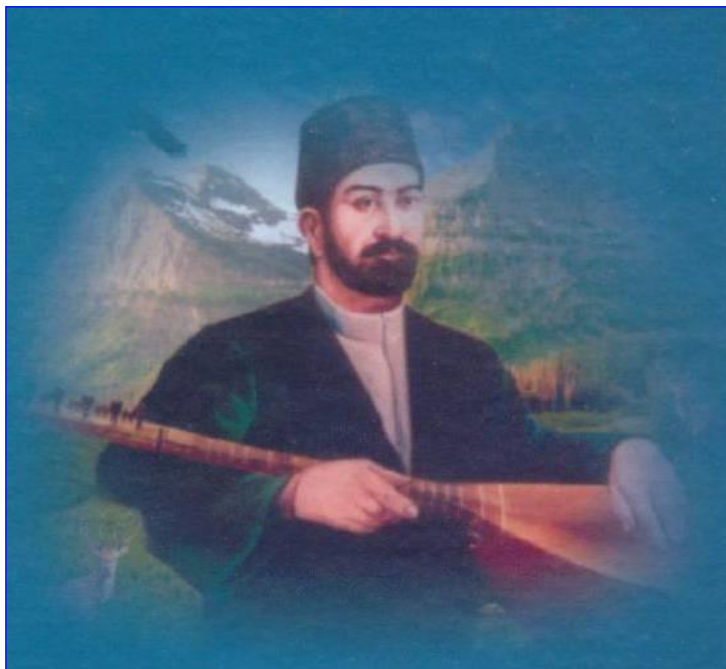
İtirdim ümmanı, yoxdu damlası,
Tükənməz, ölincə tutaram yası.
Sazımda qəmləndi hicran havası,
Tale təqdirində peşiman oldu.

Köç etdi sərində küllü xəzinə,
Ünvansızdı. Necə düşüm izinə.
Qiymət versə üləmalar sözünə,
Nəğmələr içində zərnişan oldu.

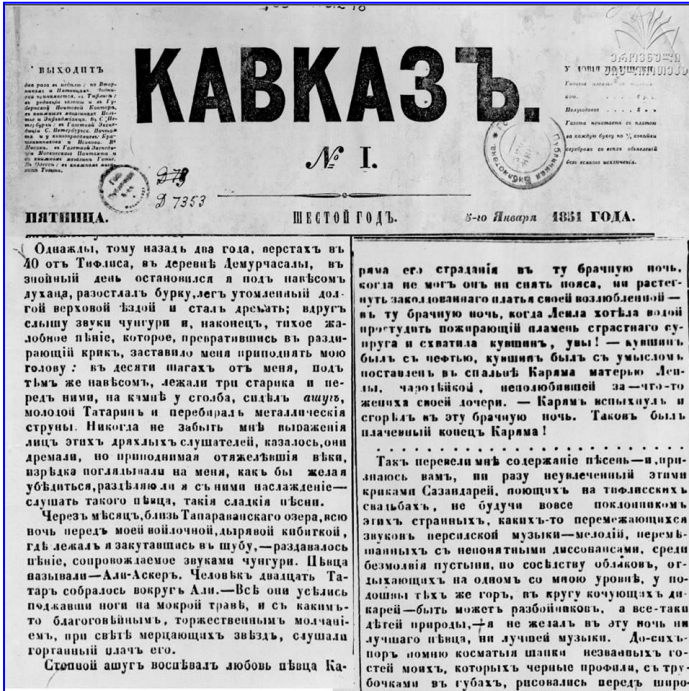
Qərib kimsənəydi, məkanı Sulduz,
Zülmət dünyasında şöləli ulduz.
Namərd qurğusuyla yaşadı yalqız,
Cismimə od düşdü, alışan oldu.

Sanıram zülmətdə bir dağ aşığı,
Verdi kəlamıma yar-yaraşığı.
Alı, giryan yad et sən Ağ Aşığı,
Kədərini hicranla barışan oldu.

AŞIQ ƏLƏSGƏR XIX əsr

Aşıq Ələsgərin sağlığında onun haqqında yazılı məlumatlar...

Məqalənin müəllifi Polonski 1849-cu ildə 28 yaşlı Aşıq Ələsgəri gördüyünü və gözəl, məlahətli, gur səslə oxuduğunu qeyd edir... Həmin vaxtlar Aşıq Ələsgər Göyçə, Tiflis, Borçalı və s. bölgələrdə səs-sədası yayılan el sənətkarı olmuşdur. “Ələsgər və Səhnəbanı” nakam eşq dastanı da artıq xalq arasında dildən-dilə gəzməkdə idi.

Azık-Ələsqərin ən qəhnə şeirlərindən bir
numynə:

Dyrym dolanım başına,
Kam-qəzu kara cejran.
Həsətindən xəstə duadım,
Ejlə dərda çarə cejran.
Okjyb arzami kansan:
Mən janana səndə jansan.
Əzəm bir tuləq tərլansan,
Nija yjdyu sara cejran.
„Ələsqər“əm, abdal oldım,
Əəkin qirdabında kaldım,
Qusturmuşdum, qonlyu aldım,
Jalvara-jalvara cejran.

By zairin qənc vaktında dediji şeirlərindən
dır. İndi onyn sinni juzə javyklaşmışdır. O.
ixtijarlaşdıkcə tədricən təbində, gəjəsində.

1924-cü ildə məqalənin axırında yazılır: “Bu
şairin gənc vaktında dediyi şeirlərindəndir. İndi
onun **sinni(yaşı)** yüzə yaxınlaşmışdır...”

Анна Татис (Anna Tatishcheva)

Ашур Асхан (Ашур Рухметович Асханов)

Ашыг Элэскэрин бүстү бурада гоҗулагач. ...Ашыг Элэскэрин 10 овалды олмушдур. Оилардан доггузунчууе, һазыра 95 жашы огу Ашыг Талыб атаасынын јурдуна јашајыр. Ашыг Талыб сазган ы кукрандыр. О, атаасынын јубилеј догдирлазрыннын кечирилмесинде агсагал кинин иштитпак езир.

Ашыг Талыб бнэн ево дэ'вот едди. Саз, ше'р, хати-
раээр дидэ калди.

Ашыг Талыб, Әлэскар шө'рләрини дигиллик чешмә...

си адландырып, онун ше'рини дедейкан галбн-гайчанла, манабатла чагылды. Һәмшин ше'ри о, 83—84 ил бундан сага, ја'ин 12—13 јавиларында атасынын тәлимн алгында оззолармшди. Бу да маратлыр кн, Өлкөсјрин никмәтл сөзләрини о, илтерә һадизиндә кәддјриб ојуд-нәсиһәт кими бу јашында да истафәдә едир, һәмсөб-бәтлјрини елмә, мәдрисә, әмәт, әһмәт чагырыр.

Өлөскөргүн сай-ригн көркөмүнө көлөңчө, Ашыг Талыб
бу барда Ашыг Агайарын дедиклөргүн тасдиг этди. Онуи
белә бир ифадәсн чөх јердиз дүшдү: Агамын мәнә [ох,
мәним атамә муя]ән охшарым өзүб.

Зод кәндисә кәлдик. Ашыг Әләскәрин 93 җаңлы шакирди Агаҗар Хәлил оғлу Хәлрлов бурада җашайыр. Ашыг Агаҗар сөзә башлады: Ашыг Әләскәрин җанында 8 ың шакирданн етүшсәм. Оңун ахырыкчы шакирди мән иди.

Ғылым сәлбінде

[illegible]

...Агийнлэс кэнди, Ашыг Өлөсхөри пэрвазландыран
догма журд. Агийнлэсхын ады инди Азадкэнддир. Совет
хакимийлэти иллэриндэ бу Јерин көрүнүшү, мөизөраси бүс-
бүтүн дэжишнб. Усту аг шиферлэ өртүлүмүш евлэр узагдан
ганад ачан аг көлөрчинилэри хатырлайдыр.

Aşıq Ələsgərin oğlu Aşıq Talıb və Aşıq Ələsgərin
şəyirdi Aşıq Ağayarın Ustad haqqında xatirələri
dərc olunmuşdur

Göyçə ustadları
AŞIQ ƏLƏSGƏR
(1821-1926)

Həyatı

Aşıq Ələsgər 1821-ci ildə Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur. Atası Alməmməd kəndin hörmətli şəxslərindən sayılırdı; əsas məşğuliyyəti dülgərlik idi. Eyni zamanda, bədahətən söz demək, şeir qoşmaq istədiyi vardı. Ara-sıra qoşma, gəraylı, bayatı söyləyərdi.

Alməmməd kişinin ailəsi böyük idi: dörd oğlu, iki qızı vardı. Uşaqlarını saxlamaq üçün o, Cavanşir mahalının meşələrindən quru ağac, odun daşıyır, Göyçə mahalının kəndlərində satır, 8 nəfər külfətini bir qarın ac, bir qarın tox dolandırır.

Uşaqları böyüdükcə Alməmməd kişinin qayğıları da çoxalırdı. Artıq o, ailəsinin ehtiyaclarını ödəyə bilmir, tez-tez maddi çətinlik qarşısında qalırdı. Buna görə də böyük övladı Ələsgəri 14 yaşında Kərbəlayı Qurban adlı bir varlıya nökrə verir. Ələsgər 4 il Kərbəlayı Qurbanın həyatında nökrərçilik edir.

Təbiətə mülayim, insanpərvər bir şəxs olan Kərbəlayı Qurbanın Səhnəbanı adında 10-12 yaşlı bir qızı vardı. Yeni yetmə Ələsgərlə onun arasında mehriban, səmimi münasibət yaranmış, onlar bir-

birini sevmişlər. Ancaq Kərbəlayı Qurbanın Məhərrəm adlı bir qardaşı vardı. Var-dövləti çox olduğuna görə mahalda ona "pullu Məhərrəm" deyirdilər. O, Səhnəbanını öz oğluna almaq istəyirdi və Səhnəbanının Ələsgərə verilməsinə mane olur, nüfuzundan istifadə edərək öz oğluna alır.

Uşaqlıq və yeniyetməlik illərini Ağkilsədə keçirən Aşıq Ələsgər xüsusi təhsil ala bilməmişdi. O, sənətin sirlərini kənd camaatının içində, el sənətkarlarının və ağsaqqallarının yanında öyrənmişdi. Hələ kiçik yaşlarından tez-tez müxtəlif məclislərə gedən Ələsgər mollaların hadisələrinə, dərvişlərin nağıllarına, aşıqların dastanlarına həvəslə qulaq asır. Güclü yaddaşı olduğundan eşitdiyi söhbətlərin hamısını hafizəsində saxlayar, sonra heç bir çətinlik çəkmədən başqalarına danışardı.

ŞƏCƏRƏ: Heydər, Əbdüləzim, Təhməz, Talıbxan, Allahverdi, Alməmməd, Aşıq Ələsgər, Aşıq Talıb, İslam Ələsgərli...

Haqqında

Azərbaycan xalq şerinin ən böyük nümayəndələrindən və bu şerin ən uca zirvələrini fəth edən sənətkarlardandır. Aşıq poeziyasını bol həyatı müşahidələrlə zənginləşdirmiş, həm məzmun, həm forma rəngarəngliyi, həm də saf, duru xalq dilin-

dən istifadə baxımından Aşıq Ələsgər Azərbaycan, ümumən türk şerinə misilsiz xidmətlər göstərmişdir.

O bir sıra görkəmli aşıqlardan dərs almış, özündən sonra gələn aşıqlara qüvvətli təsir göstərmişdir. Demək olar ki, aşıq yaradıcılığının bütün sahələrinə müraciət etmiş və Azərbaycan ədəbiyyatında böyük iz buraxmışdır:

dodaqdəyməz, müxəmməs, qıfılənd, təcniş, cıqalı təcniş, dildönməz, gəraylı, divani və s. bu kimi şeir növləri Aşıq Ələsgər yaradıcılığında özünü bəlkə də ən gözəl şəkildə biruzə verməkdədir. Görkəmli Azərbaycan şairi Mirəli Qaşqay öz çıxışlarının birində bele demişdir: "Hansı mövzuya əl atıram, hansı daşı qaldıram altında Dədə Ələsgərdən bir nişanə görürəm". Dövrünün savadlı şəxslərindən biri olan Aşıq Ələsgər bir çox dünya elmləri ilə yanaşı İslamı da dərinlən bilən birisi kimi ad qoymuş və bu sahəyə öz yaradıcılığında geniş yer vermişdir:

*“Ələsgər xümsünən zəkatın verə,
Əməlin mələklər yazı dəftərə.*

Hər yanı istəsə, baxanda görə,
Təriqətlə bu sevdalı gərəkdı.” deyən Dədə Ələsgər öləcəyi günü belə bir gün öncədən öz yaxınlarına xəbər vermişdir. Yaradıcılığında nəsihətamiz

şeyirlərə geniş yer verən Aşıq Ələsgər xalq tərəfindən sevib sevilmiş və el ağsaqqalına çevrilmişdir.

Ustad sənətkar

O, ilk şerlərini də yeniyetməlik çağlarında aşıqların, xalq sənətkarlarının təsiri ilə söyləmişdir. Səhnəbanıdan ayrıldıqdan sonra isə ilhamı daha da coşub-çağlamış, çalib-oxumağa, söz deməyə meyli çoxalmışdır. Bu zaman atası onu qızılıvəngli Aşıq Alının yanına aparmış, Ələsgər Alının şəyirdi olmuşdur.

Şəyirdlik dövrünü başa vurduqdan sonra Ələsgər əvvəlcə Göyçədə aşığılıq etmiş, ağır toy məclisləri aparmışdır.

Tezliklə onun şöhrəti qonşu mahallara yayılmış, Aşıq Ələsgər istedadlı gözəl bir sənətkar kimi İrəvana, Naxçıvana, Qazaxa, Qarabağa, Cavanşir ellərinə, Gəncəyə, Kəlbəcərə çağırılmış, hər yerdə özünün yüksək mərifəti, ədəbi, gözəl səsi, bənzərsiz ifası ilə məclisdəkiləri heyran qoymuşdur.

Aşıq Ələsgərin səsi, nəfəsi, mənəvi-əxlaqi zənginliyi kimi zahiri görkəmi də aşığılıq sənəti üçün biçilmişdi. Müasirlərinin dediyinə görə o, ucaboy, enlikürək, bədəncə sağlam, qüvvətli imiş. Qara gözləri, qalın çatma qaşları, dolu sifəti, iri burnu varmış. Əyninə uzun əməkli arxalıq, üstün-

dən çuxa, ayağına məst geyər, başına buxara papaq qoyarmış. Başını təmiz qırıxdırıb saqqal saxlamış. Sazı sol əli ilə çalar, sağ əlini pərdələr üzərində gəzdirər, zil nazik səsi ilə çox şirin və məlahətli oxuyarmış.

Bu keyfiyyətlər onu Azərbaycanın hər yerində şöhrətləndirmiş, ustad bir sənətkar kimi məşhurlaşmışdır. Tezliklə aşığın ətrafına çoxlu şeyirlər toplaşmış, Ələsgər onlara aşıqlıq sənətinin sirələrini başa salmış, *saz* tutub, söz deməyi öyrətmişdir. Bu aşıqların çoxu sonralar görkəmli sənətkar kimi tanınıb məşhurlaşmışlar. Ustad özü şeirlərinin birində çoxlu şeyirlər yetişdirməsini xatırlayaraq iftixarla deyirdi:

“Adım Ələsgərdi, mərdi-mərdana,

On iki şeyirdim işlər hər yana.”

Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində toylara aşıq kimi də dəvət olunmuşdur.

1849-ci ildə yazılı olaraq Aşiq Ələsgər haqqında ilk dəfə “Qafqaz” jurnalında jurnalın redaktoru Polonski məlumat vermişdir.

Digər bir mənbədə-1925-ci ildə yazılı olaraq Aşiq Ələsgərin hələ sağlığında onun yaşının yüzdən keçməsi və ustad aşıq kimi şeirlərindən nümunələr verilməklə “Ulduz” jurnalında məqalə dərc edilmişdir.

Aşıq Alıdan sonra “dodaqdəyməz “ şeir növünü Aşıq Ələsgər davam etdirərək “dodaqdəyməz divanı” də əlavə etmişdir.

Aşıq Ələsgər dediyi təcnislərində dini-fəlsəfi anlayışlarla, bəzən də təbiətlə bağlı təzadlarla insan həyatının keyfiyyətlərini yaranış hikmətlərində səciyyələndirmişdir.

Ustad Sənətkar Aşıq Ələsgərin 1934-cü ildən başlayaraq bir neçə şeirlər kitabı çap olunmuşdur. Son nəşrlərdə Ustadın nəvəsi **filoloq alim İslam Ələsgərli** tərəfindən Ələsgər yaradıcılığının mükəmməl variantı işıq üzü görmüşdür.

***AŞIQ ƏLƏSGƏRİN
DODAQDƏYMƏZ və
Seçmə ŞEİRLƏRİ***

GƏDA

(dodaqdəyməz divanı)

Gizli sirri nahaq yerə
Gizlətdin xannan, gəda,
Ah çəkər, nalə edərsən,
Can gedər kannan, gəda.
Etıqdla, sıdqi-dillə
Çağır şahlar şahını,
Nahaqq işdir dilək dilər
İnsan insandan, gəda.

Al çətirin, sal sərinə,
Çıx səhraya, sayə gəz,
Qəza sənnən gəzəcəkdir,
İstər gir dəryaya gəz.
Sakin əyləş sinn içində,
Həqiqətdən ayə gəz,
Ağ eylə sinən aynasın
Şəri-şeytannan, gəda.

Ələsgərnən danışanda
Al əlinə saz, danış.
İnci, səni istəyənlə
Eylə ərki-naz danış.
Əyləşəndə ağır əyləş,
Danışanda az danış.
Eşidənlər əhsən desin
Sənə hər yannan, gəda.

A YAĞA-YAĞA

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Gəldi yaz ayları, həsrət çəkər xak,
Deyər:- Neysan gələ, a yağa-yağa!
Lənət şeytana!- de, şər işdən əl çək,
Şeytan səni salar ayaq-ayağa.

Səyyad deryalarda alar cəng ələ,
Həsrət çəkər: çiskin gələ, çən gələ.
Əzrayıl sinəni çəkər çəngələ,
Qəssal qəss eyləyər ay ağa, ağa.

Keçən qəncər gər erkəkdir, gər dişi,
Dəllək çağır, çəkdirəsən gər dişi.
Qəzanın qədəri, çarxın gərdişi
Sərsəri tez salar ayaq-ayağa.

De Ələsgər, yaxşı deyil aya, nə?
Gizlin sirrin nahaq saldın ayanə.
Çırağın ki ilahidən a yanə,
Ehtiyacın nədi a yağa, yağa?

AYAĞA, AYAĞA

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Dağlar sinəsində lalə seyr edər,
Səri səcdə qılar ayaq- ayağa.
Darda qalanların dadına yetər,
Sidq ilə çağırırsa: ay ağa, ağa!

Yazarlar kağızın “sin” arasında,
Nanı gətirərlər sin arasında.
Cəsəd cansız gedər sin arasında,
Nəkreyin qaldırar ay ağa, ağa.

Ələsgər, eşq atın yayın təhrində,
Nəqqaşlar yay çəkər yayın təhrində.
Dağlar al geyinər yayın təhrində,
Qışın çilləsində a yağa-yağa.

AY EYLƏR QIJ-QIJ

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Qeyz eyləyər, çən çəkilər dağlara,
Qəhrindən yelləri ay eylər qij-qij.
Qarşı gəlsə həsrət çəkən yar yara,
Ağlı çaşar, səri ay eylər qij-qij.

Şin şəhər axtarar, şəc ara dəyər,
Şeytan şər eyləyər, şəc ara dəyər,
Daşar çaylar, qalxar şəcarə dəyər,
Hərlənər daşları, ay eylər qij-qij.

Aşiq çaşsa, dildə “qar”a “qar” qalar,
Dağlar sinəsində qara qar qalar.
Gəştə çıxsa ərşə qara qarğalar,
Çalar qanadların, ay eylər qij-qij.

Ələsgər, əlin ki yetmə nə nara,
Nə həsrət çək, nə ah eylə, nə nara.
Nə insandı səngi salır nə nara,
Qaynadar dərya tək. ay eylər qij-qij.

QIJHAQIJ

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Hər kəsin qəsdindən aşıqlıq keçir,
Qarşı gəlsin edək cəngi qijhaqij.
Dəli eşq də* dərya təki çalxanır,
Qeyzə gəlir səs ahəngi qijhaqij.

Hər kəs istər qana aşıq sirrini,
Axtarsın dayazı, gəzsin dərini.
Qeyli-qala salan aşıq sərini,
Siyah çalar qızıl rəngi qijhaqij.

Ələsgərin qəddi Sinaya yetər,
Dərs alanlar gedər sinaya yetər.
Əzrail qəsd eylər, sinaya yetər,
Can alar dəstində cəngi qijhaqij.

NƏDİ ADI

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Şəriətdə təriqəti seçənlər,
Təriqət, həqiqət- de nədi adı?
Hansı şah haqq ilə ilqar eylədi,
Nə incidi, nə ah çəkdi, nə dadı?

İstəyirsən seyr edəsən Sinanı,
Şər işlərdən sağın, saxla sinanı.
Sədət gətirdi sin içində si nanı,
Dildə qaldı nə ləzzəti, nə dadı.

Ələsgər də eşq içində qaladı,
Şirin canın atəşinə qaladı.
Ər iyidin canı getsə, qal adı,
Nakəslərin dəhr içində nə dadı?

SƏ QALI TEZ-TEZ

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

Sarsaq ilə seyrə çıxsan səhraya,
Gətirər sərinə sə qalı tez-tez.
Tər lan xəyal qalxar ərşi-ələya,
Sardgan şıkarını sağ alı tez-tez.

Yel dəyir tellərin yar, a gözdirir,
Saqi stəkanı yara gözdirir.
Yar həsrəti canda yara gözdirir,
Yar gəlsə yaralar sağ alı tez-tez.

Xədəngin neyləsin, səng isə qala,
Eşq atəşi canda səngisə, qala.
Şah dəstin yetirsə səngi-səqala,
Qaldırar yerindən səqalı tez-tez.

Aşıq gərək sirrin desin halala,
Yanağından həya eylər ha lala.
Səxa əhli satdığını halala
Siratdan keçəndə sağ alı tez-tez.

Səhər səyyad seyrə çıxarsa dağa,
Ağan təkdi, dəngi deyil sad ağa.
Ələsgər, sərinə sən qıl sədağa,
Geydir yar qəddinə sağ alı tez-tez.

ÇATA-ÇAT

(dodaqdəyməz qoşma təcnis)

El yeridi, yalnız qaldın səhrada,
Çək əstərin, sal çatığın çata-çat.
Hərcayılar səni saldı irağa,
Həsərət əlin yar əlinə çata-çat.

Qışda dağlar ağ geyinər, yaz qara,
Sağ dəstinlə ağ kağıza yaz qara.
Əsər yellər qəhr eyləyər yaz qara,
Daşar çaylar, gələr daşlar çata-çat.

Ələsgərin xətti çıxdı, çal indi,
“hey”i “yey”ə, “dal”ı “rey”ə çal indi*,
Hərcayının kəlləsindən çal indi,
Sal çəngəlin, çək ciyərin çata-çat.

*“hey”i “yey”ə, “dal”ı “rey”ə çal indi,-
Həz. Əlinin adı-Heydər oxunur.

NƏ YAXŞI-YAXŞI

(dodaqdəyməz cığalı təcnis)

Əzizi-cani-dil, eyni dirəxşən,
Deyirsən risalə nə yaxşı-yaxşı.
Qarşıda nə yaxşı,
Ləhcən gəlir nə yaxşı.
Canan candan əzizdi,
Nə Leylidi, nə yaxşı.
Dil deyər cananın sadağası can,
Canan deyər: ey can, nə yaxşı-yaxşı.

Yazıq canı yada saldın sən ginə,
Səd hazar dərdinə gətirdin kinə.
Qarşıda sənginə,
Ahən yanar sənginə.
Tər lan şikar eyləyər,
Çəxar dağlae sənginə.
Şəcər ahən çəkər səngi-sənginə,
Yeyər dəni dəhan nə yaxşı-yaxşı.

Ələsgər, sən eşq atını yat indi,
Yazdan, qışdan ləzzətlidi yay indi.
Qarşıda yay indi,
Çək xədəngin yayın di!
Aşıq, eşqin atını
Yayacaqsan, yay indi!
Ah-zar eyləyər insane yay-indi,
Ərşdən neysan yağa nə yaxşı-yaxşı.

NƏ YAXŞI-YAXŞI şeitinə izah:

Əzizi cani-dil, eyni dirəxşən, - Həz.

Məhəmmədin üzünün nuruna işarədir...

Risalə deyirsən nə yaxşı-yaxşı. –risalə-ayələr, yəni Allahın vəhyini deyirsən...

Qarşıda nə yaxşı,

Ləhcən gəlir nə yaxşı. -Qurani-Kərimin avazla oxınması. Ayələr şeir ahəngli olması səbəbi...

Canan cannan əzizdir, -Can verən Allah candan əzizdir, ona olan sevgim ilahi sevgidir:

Nə Leylidir, nə Yaxşı. Bu sevgi leyli, nə də Sarı aşığın sevgilisi Yaxşının məhəbbəti deyil, Allaha olan sevgidir...

Dil deyər cananın sadağası can, -Burada

İbrahim peyğəmbərin Allah sevgisinə İsmayılı qurban deməsi və Allahın:-Bu sevgi müqabilində

Canan deyər, ey can, nə yaxşı-yaxşı. - İsmayılı İbrahimə qaytarmasına işarədir...

Yazıq canı yada saldın sən ginə,

Səd hazar dərdinə gətirdin kinə. - İsmayılın anası Həz. Həcərə Allahın “dərmanı” oğlunun əvəzinə qoç göndərməsi...

Qarşıda sənginə,

Ahən yanar sənginə. -Ahən-dəmir qızdıqca qızarır- sənginə yanır...

Tər lan şikar eylədi,

Çıxdı dağlar sənginə-Tərən -ət yeyən,
əyridimdik quş qayalıqda(səng) gizlənən
kəkləklərə hücumu...

Şəcər ahən çəkər səngi-sənginə,-Şəcər-su
dəyirmanının çarxı bir sürətlə asta-asta , fırlanıb
dəni narın üyüdür...Sürəti yüksək olsa, unu
qovurar, xəmir almaq olmaz, çörək bişirməyə də
yaramaz:

Yeyər dəni dəhan nə yaxşı-yaxşı.

Ələsgər, sən eşq atını yay indi, -eşq atı-ilham
pərisini burax, gözəlliyi ser et.

Yazdan, qışdan ləzzətlidi yay indi. Yazdan,
qışdan güllü-çiçəkli yay ləzzətlidi...

Qarşıda yay indi,

Çək xədəngin yayın di,

Aşiq eşqin atını

Yayacaqsan, yay indi.

-xədəng-ox, yay-kaman.... yəni hiss və
duygularını gözəlliyə yönəldəcəksən, durma,
yönəlt...

Ah-zar eyləyər insan yay- indi, - yayda quraqlıq
keçən zaman qayda belədir ki, yağış arzulanır:

Ərşdən leysan yağa, nə yaxşı-yaxşı!

**AŞIQ ƏLƏSGƏR YAŞININ DOXSANDAN
KEÇMƏSİNİ BU ŞEİRDƏ DEYİR. AŞIQ
YARADICILIĞINDA AŞIQLAR ÖZ
HƏYATLARI HAQQINDA BELƏ
MƏLUMATLAR SÖYLƏMƏLƏRİ
ƏNƏNƏVİ OLMUŞDUR...**

QOCA BAXTIM

Nə sevda tapıbsan, nəyə talıbsan?
Hansı qəflətdəsən, gəl, qoca baxtım!
Ya məndən küsübsən, ya qocalıbsan,
Bu sınıq könlümü al, qoca baxtım!

Çəkilib pünhana deyirsən: "Sən döz!"
Qiyamət odundan pisdə tənə söz.
Gümüşüm tunc oldu, zəri- zibam bez,
Qəlp çıxır aldığım mal, qoca baxtım!

Özüm aşiq oldum, oğlum gülləçi,
Bildim ki, qalacaq dövlətin üçü.
Qırıldı mal-qoyun, qalmaqda keçdi,
İndi də yıxılıb kal, qoca baxtım!

Mərdan şirə çəkib, daşdan keçərdin,
Dəryalardan lələ- gövhər seçərdin,
Pərvazlanıb Qafdan – Qafa uçardın,
Keçən günü yada sal, qoca baxtım!

Təqdir üçün yaxşı deyil bu adət:
Gah çox sevir, gah eyləyir xəcalət.
İyidlər at vermir, gözəllər xələt,
Gəlmir tənbəkiynən bal, qoca baxtım!

**Səksəni, doxsanı ötübdü yaşım,
Gor deyə tərənir bələli başım.
Əzrayıl həmdəmin, məzar yoldaşım,
Daha köç təblini çal, qoca baxtım!**

Ələsgər kəsilib səbrü aramdan,
Oxlayıbsan, qanlar axır yaramdan.
Haqq ilə qıl sövdə, əl çək haramdan,
Halaldan mətləbin al, qoca baxtım!

Aşıq Ələsgər ədəbiyyata yeni bədii deyim növü(janr) də gətirmişdir və həmin növ(janr) **“dildönməz”** adlanır. Bu şeirdə dil ağızda vəziyyətini sabit saxlayır və bəzi hərflər -“b”, “m” kimi samitlər dodağın hərəkəti ilə tələffüz olunur. Belə şeir nümunəsinə hələlik yazılı ədəbiyyatda rast gəlinməyib. Şeirin saz havacatında oxunması da ən münasib olan “Gəraylı” havasına uyğun gəlir. Şeirin məzmununda bəzi misralar çox arxaik sözlərlə deyilmişdir: “biya”, “biqı” və s. Ona görə də şeirin məzmunu təxmini başa düşülür. Şer aşağıdakı məzmun və formadadır:

BAX-BAX
(dildönməz gəraylı)

Axı biya, biya bigu,
Bigu, biqof, dağa bax-bax!
Həyyü, həqqü hakim sənsən,
Həyyə bax, bu bağa bax-bax!

Gözüm sağ, səhər çağı,
Geyək ağ, gəzək bağı;
Hamı sevib bu sayağı,
Qaymağa, həm yağa bax-bax!

Əziz ayə, müəmmayə,
Salsan sayə, bu məvayə,
Səbəb sənsən bu sevdəyə,
Böyük ağ, sağa bax-bax!

“BAX-BAX “ DİLDÖNMƏZ ŞEİRİNƏ NƏZƏRİ YANAŞMA VƏ TƏHLİL.

BAX-BAX

Axı biya, biya, bigu, -axı səhrada ümitsiz bir yol gedirəm,

Bigu, biqof, dağa bax-bax! -ümitsizlikdən qaça bilmirəm, sinəmdəki dağa bax...

Həyyü, həqqü hakim sənsən, -həqiqət yoluna yön verən hakim Sənsən,

Həyyə bax, bu bağa bax-bax! -nicata bax, yaratdığın Cənnət bağına bax... yəni haq yolçularının mükafatı Cənnətdir...

Gözüm sağı, səhər çağı, - (Allaha ibadət edən möminlər) gözümün ağı sübh namazı ağ geyinək,

Geyək ağı, gəzək bağı,- yəni kəfənə bürünüb dünyamızı dəyişək: möminlərin də sevdası belədir.

Hamı sevib bu sayaqı,- Görün Cənnətin nemətləri nə qədər ləzizdir:

Qaymağa, həm yağa bax-bax!

Əziz ayə, müəmmayə, - Əziz ayələrin sirrinə, dərinliyindəki sığınacağa, nicata nəzər yetir...

Salsan sayə, bu məvayə,

Səbəb sənsən bu sevdəyə,- Allahım, mənim haqq aşiqi olmağımın səbəbkarı Sənsən., Sağımda

səvablarımı yazan mələyin yazdığını nəzərə al,
günahlarımı bağışla:

Böyük ağa, sağa bax-bax!

Aşıq Əlsgərin bədii deyimdə həm məzmun, həm də formaca çətin olan bir növ(janr)-“Müstəzad qoşma”sı da dildən-dilə gəlib bizə çatmışdır. Şeirdə Tövrat, Zəbur, İncil, Qurani-Kərimin hikmətlərindən bəhs olunur: “Müstəzad” sözünün mənasında biri uzun, digəri qısa misralardan ibarət şeir forması nəzərdə tutulur.

Aşıq Ələsgərin təhsil görməsi ilə bağlı sualda və onun ərəb əlifbası haqqında dediyi şeiri təmsal gətirərək yaranan ziddiyətli söz-söhbətdə müəyyən mübahisələr meydana gəlmişdir. Bəli, Ustad yazı təhsili görməsə də, hərflərinin hamsını tanımış, söz yox ki, oxumağı da bacarmışdır. **Lakin əlinə qələm alıb yazı yazmamışdır.** Ustad aşıq aşağıda müstəzad qoşmasının “məhürbənd”dində təhsil görmədiyini qeyd edir və hərfləri tanıdığını, oxuya bildiyini bu misralarda belə bildirir:

“Aşıq Ələsgərdir, soruşsan adım,
Huş başımdan gedib, **yoxdu savadım***.
Sözlə mətləb yazmaq deyil muradım,
Arifə eyhamla **yazıram hurfat,***
Sədrin olsun sat!”

Müstəzad şeir isə bütövlükdə aşağıdakı kimidir:

DÖRD KİTAB HƏR YANA YOLU GÖSTƏRİR

Dörd kitab hər yana yolu göstərir,
Nəfs ilə mərifət olur şeş cahat.
Belə əmr eyləyib qüdrəti-qadir,
Bu əmrə qol qoyan tez tapar nicat.
Eylə etiqad.

Şəhr aydı, bayram onun gülüdü,
İki ay bir-birin müttəsilidi,
Üç yüz altmış altı gün-bir ilidi,
Səkkiz min yeddi yüz səksən dörd saat,
Gəl verim isbat.

Altıda qarışdı Nuhun tufanı,
Qırx ildə sərgərdan gəzdi hər yanı.
Altı min altı yüz insan, heyvanı
Hərə öz diliynən eylədi fəryad,
İstədi imdad.

Neçə müddət qərq oldular tufana,
Əmr etdi, kəbutər gəzdi hər yana,
İki yüz otuzda tapdı bir danə,
Nuh üçün fəmində gətirdi sovqat.
Qıldı iltifat.

Altmış altı ayə niyə danmısan?
Belə məlum, bizi avam sanmısan.
Dünya cifəsinə sən aldanmısan,
Unutma üqbanı, bu dünyanı at,
Afərin ustad!

Qasım “qaf”ınandı, Həsən “hey”inən,
Xeyir çəkməz ustadınan deyinən.
İşim yoxdu seyyidinən, bəyinən,
İxtiyarımdadı qalan məxluqat,
Daimül-övqat.

Aşıq Ələsgərdi, soruşsan adım,
Huş başımdan gedib, **yoxdu savadım***.
Sözlə mətləb yazmaq **deyil muradım***,
Arifə eyhamla **yazıram hurfat***,
Sədrin olsun sat!

“savadlı” yazı təhsili görən, “savadsız” təhsil görməyən mənasında işlənmişdir. Sonralar “savadsız” sözü bir növ vulqarlaşmaqla ironiya kimi işlədilmişdir.

ƏLİF, LAM

İbtidaki “əlif”- Allah,
“Bey”-birliyə dəlalətdi.
“Tey”-təkdi, vahidi-yekta,
Arrif bu elmə bələddi.

“Sey”-sabitdi doğru yola,
“Cim”-ucadı, bax calala.
“Hey”- mehribandı halala,
Münkir ondan xəcaləti.

“Xey”- birdi, xaliqu-əkbər,
“Dal”-doğru doqquz fələklər,
“Zal”- zikr eylə dildə əzbər,
“Rey”- rəsuli- Əhməddir.

“Zey”- zəbanı aç xudaya,
“Sin”- salam et, getməz zaya,
“Şin”- şövq elə o mövlaya,
Qeyri söhbət məsiyyətdir.

“Sat”- səbri-Şahi-Heydərə,
“Zat”- zərbin vurdu Əntərə,
“Ta” - tərif çıxdı göylərə,
Ağam kani-şücaətdir.

“Zay”- zülm edəcək düşmənə,
“Ayın”-həyati-çəşminə,
“Ğayın”-gül-ğüli-dövrənə,
“Fey”- fəna, “qaf”-qiyamətdir.

“Kaf” - kon ilə tutub qərar,
“Lam”-lal necə hesab verər?!
“Mim”-möminə yol göstərər,
İsmi-paki Məhəmməddi.

“Nun” –nida eylər hər zaman,
“Vov”-vay deyər, yatma, oyan,
“Hey”-hamıya yetər fərman,
Sanma səhni- zərəfətdi.

“Yey”- yekdi adil padişah,
“Lam- əlifla”- birdi Allah.
Ələsgər, tutduğun günah
Bağışlansa, çox hörmətdi.

Aşağıda şeirin axıruncu-qıfılbəndi ilə əlaqədar Ustadın “ƏLİF, LAM, ” şeirinə nəzəri yanaşma edirik:

ƏLİF, LAM,

İbtidaki “əlif”- Allah, -Burada hərfin səciyyəsi: hər şey Allahla başlayıb aşağı gəlir... 2-ci surə (əlif,lam,mim)

“Bey”-birliyə dəlalətdi. -Bey-bazar, mübadilə; Beytül-mal-xəzinə... yəni maddi mənafe və mənəvi birlik...

“Tey”-təkdi, vahidi-yekta, -Tey-yol: yəni İslam yolu birdir...

Arif bu elmə bələddi. -Yəni İslamı anlayan,- müsəlmanam,-deyən bunları anlayar...

“Sey”-sabitdi doğru yola, -Sey-parlaq yol -yəni 1-ci surə, 5-ci ayə,-bizi doğru yola yönəlt ...

“Cim”-ucadı, bax calala. -Cim-vəhdət-Ləxsi cəlalə-Allahın yaratdığı gözəlliyin ucalığına bir işarə...

“Hey”- mehribandı halala, -Hey-görünüş-varlıq: yəni İslam halallıqda görünür , halallıq sevir...

Münkir ondan xəcaləti. -İnkir səvab yazan, Münkir (günah yazan) möminlərə şər yaza bilmir...

“Xey”- birdi, xaliqi-əkbər, -Xey-at-Düldül-

Misirdən peyğmbərə hədiyyə, Əlinin atı –
yaranişda tək, gözəl olan...

“Dal”-doğru doqquz fələklər, -doqquz ulduz:

Mərrix və s. şər qüvvə olanı-Dal-bükülmüş belə
oxşar yetirdikləri xəter.

**“Zal”- zikr eylə dildə əzbər, -Zal- namazdan
sonra zikr etmək; zal-qoca mənasında axirəti
düşünmək...**

**“Rey”- Rəsuli- Əhməddir. -Rey- dövr; Tovrat və
İncildə Məhəmməd ə.s. adı Əhməd-Allahın
rəsulu...**

**“Zey”- zəbanı aç xudaya, -Zey-qiyafə-zəban
ağız: yəni namaz libasında Allaha ibadət et...**

**“Sin”- salam et, getməz zaya, -Sin-yaş-ömür:
namazdan sonrakı salamlar: nəbilərə, əməli
salehlərə...**

**“Şin”- şövq elə o mövlaya, -Şin-həvəs- Allaha
məhəbbətlə ibadət et, qorxu və təmənnə ilə yox...**

**Qeyri söhbət məsiyyətdir. -Məsiyyə-t-günah,
təqsir: şeytani söhbətlər günahı nəzərdə tutulur...**

**“Sat”- səbri-Şahi-Heydərə, -Sat-seyyid- Əhli-
beyt- Həz. Əlinin xəttilə doğulanlar nəzərdə
tutulur...**

**“Zat”- zərbin vurdu Əntərə, -Zat-doğulmuş-
yenə Həz.Əli Xeybərini alımasında Mərhəbə-**

Əntərə qalib gəlməsi...

“Ta” - tərif çıxdı göylərə, -Ta-əlifli adlanan hərf: Həz. Əlinin Xeybərin dəmir qapısını qalxan kimi işlətməsi...

Ağam kani-şücaətdir, -Kan-mədən- Həz. Əlinin elm və fiziki tükənməz gücünün böyüklüyü nəzərdə tutulur.

“Zay”- zülm edəcək düşməyə, -Zay-doğum haqqında sənəd- yəni İslamın sıraları artdıqca düşmənləri azalacaq...

“Ayın”-həyati-çəşminə, -Ayın-mərasim-orucluq bayramı; qurban bayramı və s.

“Gayın”-gül-ğüli-dövrənə, -Ğayın-yəni əminamanlıqda- gül-gül-şənlənmə...

“Fey”- fəna, “qaf”-qiyamətdir, -Fey- dünya malının faniliyi; Qaf-50-ci surə-qiyamətddə haqq-hesab...

“Kaf”- kon ilə tutub qərar, -Kaf-bütöv kainat Allahın “ol” əmrilə bərqərar olmuş...

“Lam”-lal necə hesab verər?! -Lam- nur -samit olduğu üçün saitsiz-əlifsiz səslənə bilmir...2-ci surədə 2-ci hərf.

“Mim”-möminə yol göstərir, -Mim-2-ci surənin əvvəlidə yazılan 3-cü hərf –**Məhəmməd ə.s.** yəni Qurani-Kərimin Surələrini deməklə İslamla haqqa gedən yolu göstərməsi:

İsmi-paki- Məhəmməddir.

“Nun” –nida eylər hər zaman, -Nun- məc.
bükülmüş bel, qocalıq- Allahdan kömək diləmək,
nida etmək...

“Vov”-vay deyər, yatma, oyan, -Vov-fəryad-
qəflətdə yatanların, Qurani-Kərimdən bixəbər yol
azanların İslama ...

“Hey”-hamıya yetər fərman, -hey- çağrış-
azan... **“Həyyə xeyrül-əməl”**-xeyir əmələ tərəf...

Sanma səhni- zərafətdi. Allahın əmri hamı
üçündür, əbəs , zarafat deyil...

“Yey”- yekdi adil padişah, -Yey-kömək-
mərhəmətli, rəhimli Allah bağışlayandır, kömək
edəndir...

“Lam- əlifla”- birdi Allah, -Əliflə Lam
birləşəndə Allah oxunur. 2-ci surənin də .əvvəli
əlif,lam,mimlə başlayan surələrini deməklə
İslamla haqqa gedən yolu göstərməsi...

Ələsgər, tutduğun günah

Bağışlansa, çox hörmətdi. –Pəğəmbərlərdən
savayı hər bəndənin cüzi də olsa, günahı var ...

QOŞAYARPAQ şeir növünə aid deyim də Aşıq yaradıcılığında çətin bir bədii formadır.

Qoşayarpaq şeirdə adətən qoşma janrında on bir hecalı olmaqla bölgü üzrə birinci altı hecanı tamamlayan sözlə ikinci beş hecanı tamamlayan söz həmqafiyə olmalıdır. Gəraylılarda da yenə daxili qafiyə işlədilməklə qoşayarpaq forma meydana gəlir.

Ustad Aşıq Ələsgər bu şeir formasına da müraciət edərək aşağıdakı “düşdü” rədifli qoşmasını demişdir:

DÜŞDÜ

Sevdiciyim, hanı gözəllər xanı,
Güzarımız sizin otağa düşdü.
Buyursan fərmanı, alarlar canı,
Püşk atdıq, can sənə sadağa düşdü.

Sallan qələm qaşdı, yanı yoldaşdı,
Qalmışam ataşdı mən başı daşdı.
Huş başımdan çaşdı, dilim dolaşdı,
Gözlərim sataşdı, buxağa düşdü.

Ətlazdan qəbalı, belində şalı,
Gövhərdən bahalı üzündə xalı,
Geydi yaşıl-alı, yıxdı mahalı,
Əyri tellər ayna qabağa düşdü.

Yeriyirdi sana yaşılbaş sona,
Yaraşır canana ağ nazik cuna,
Tellərində şana, əlində xına,
Yəmən, yaqut əhmər dodağa düşdü.

Çox çəkmişəm cəfa, gəl bir insafa,
Ad olsun musafa, olmam bivəfa,
Gəlmişəm təvafa, verəsən şəfa,
Ələsgər xəstədi, ocağa düşdü.

Kəlbəcər elindən olan 140 il ömür yaşamış
Güləndam nənənin gənclik dövründə
gözəlliyinin sədasına Ustad Aşıq Ələsgərin
dediyi qoşma:

GÜLƏNDAM

Səni gördüm, əl götürdüm dünyadan,
Qara gözlü, qələm qaşlı, Güləndam!
Alma yanağına, bal dodağına
Baxan kimi ağlım çaşdı, Güləndam!

Tovuz kimi xoş bəzənib durubsan,
Ala gözə siyah sürmə vurubsan,
Sağ ol səni, yaxşı dövrən qurubsan,
Bu dünyanın sonu puşdu, Güləndam!

Heç demirsən Ələsgərim hardadı,
Səbəb nədi gülün meyli xardadı?
Mənim gözüüm qoynundakı nardadı,
Aşığa lütf etsən, xoşdu, Güləndam!

Göyçə ustadları

Şəkildə Allahyarova Güləndam Alməmməd qızıdır. 1834-cü ildə Kəlbəcər rayonunun Qaragüney kəndində anadan olub. 140 yaşında rəhmətə gedib. Dünyanın uzun ömürlü insanları siyahısındadır.

Gulandam nənə ağbirçək yaşlarında...

OLMAZ

Bu dünyanı mən təcrübə elədim,
Namərd körpü salsa, onda ar olmaz.
Bir mərd ilə ağı yesən, şirindi,
Yüz namərdlə şəkər yesən, dad olmaz.

Yadın oğlu yağlı aşə mehmandı,
Dar günündə görərsən ki, usandı.
Düşman günü düşmanınla düşmandı,
Yüz il keçsə, qohum sənnən yad olmaz.

Ələsgərin sözün yetir insaba,
Sərf edənlər səbt eləsin kitaba,
Heç namərdin adı gəlməz hesaba,
Mərd bir olur, onda iki ad olmaz.

ÇƏKİRSƏN

Müxənnət zamana, bimürvət fələk,
Şami sübhə, sübhü şama çəkirsən.
Ləhzədə açırsan min cürə kələk,
Gah pozursan, gah nizama çəkirsən.

Çox həsrətlər görmür öz kimsəsini,
Vaya döndərsən toy məclisini.
Tərəqqi-tənəzzül kəməncəsini
Gah zilləyib, gah da bəmə çəkirsən.

Rəhimsən, kərimсэн, ədlü- ədalət,
Könüldən xəbərdar, hər dilə bələd.
Seyiddən, molladan, bəydən xəcalət,
Bu nə dağdı, sən sinəmə çəkirsən?!

Səksən il qurğuna qıldım tamaşa,
Səndə bir etibar görmədim, haşa...
Heç kəs dövrən sürüb çıxmadı başa,
Əkməz kotan kimi xama çəkirsən.

Bəhrəm olsun təqdir, pozulsun yazı,
Bu qurğuya heç kim olmaz razı;
Eşəyyə çulluyub əbrü-ətlazı,
Köhlən deyib, şahlıq dama çəkirsən.

Arpadan incikdim, bitmədi gəndim,
Darıynan dereqan heç deyil fəndim.
Candan bezdim, öz-özümdən iyrəndim,
Axırımı nə həngamə çəkirsən!?

Ələsgər qəlbinə saldın işığı,
Məclislər zinəti, el yaraşığı.
Əzizliklə saxladığın aşığı
Zəlilliklə intihama çəkirsən.

DƏYMƏMİŞ

Dad sənin əlindən a qanlı fələk!
Könül həsrət qaldı yara dəyməmiş!
Köhnə yaram qövr eylədi təzədən,
Təbib neştər vurdu yara dəyməmiş!

Gözüm qaldı əlif- beydə, yasində,
Yaradanım, kömək eylə ya sində.
Qaldım səməndər tək qəm dəryasında,
Yandı balü -pərim nara dəyməmiş!

Ələsgər, üsyanın çıxıbdı sandan,
Öldürsən zənburu, əl çəkməz şandan.
Hərcəyidan, müxənnəsdən, nadandan
Nə söz qaldı sənətkara dəyməmiş!?

AŞIQ ƏLƏSGƏRİN “AY NƏDƏN OLDU” BAĞLAMASI HAQQINDA

Aşıq Ələsgərin “Ay nədən oldu?” bağlamasında İslam təfəkkürü baxımından Qurani- Kərimin ayələrinə istinadən fəlsəfi fikirlər əks olunur. Bağlamanın açılması üçün klassik tələb- nəzmlə cavabı vacib şərtidir. Bundan əlavə, hər bir cavab bəndi rədiflə səsləşməlidir. Belə götürəndə, əgər nəslrlə cavab veriləsi olsa, o zaman Qurani- Kərimin ayələrini göstərərməklə hikmətlər haqqında söz açmaq gərəkdir. Bu cür yanaşma edilərsə, hər bənd üçün 20-30 kitab vərəqi həcmində izahatla ümumi nəticəyə gəlmək olar. Qeyd edək ki, Aşıq Ələsgərin bağlamaları sırasında “Ay nədən oldu” bağlaması 150 ildən çox bir müddətdə birinci olaraq nəzmlə cavablandırılmışdır, digər bağlamalarına səthi formada bəzi izahatlar verilmişdir.

Aşağıdakı cavablara tənqidi münasibət bildirən hər kəsə əvvəlcədən təşəkkürlərimizi bildiririk. Ola bilsin ki, kimsə nəzmlə daha mükəmməl cavab verə bilər və həmin cavaba da hörmətlə yanaşacağıq. Nəslrlə cavab verib fikirlərini bildirənlər də hörmət, ehtiramla qarşılanacaq. Aşağıda bağlamayı deyişmə kimi təqdim edirik:

AY NƏDƏN OLDU

(Bağlama)

AŞIQ ƏLƏSGƏR:

Yerin, göyün, ərşin, kürsün, insanın
Künhü, bünovrası ay nədən oldu?
Yeri göydən, göyü yerdən kim seçdi?
Hikmətin dəryası ay nədən oldu?

Niftalı Göyçəli:

“OL!” dedi, yarandı yeddiqat yer-göy,
Adəmin torpaqdan əsası oldu.
Ulduzlar, Ay, Günəş nizama gəldi,
Məhəbbət aləmin təması oldu.

AŞIQ ƏLƏSGƏR:

Yeddi qat göy nə növ ilə quruldu?
Neçə qəndil, neçə sütün vuruldu?
Sən kimsən, mən kiməm kimdən soruldu?
Ustadlar ustası ay nədən oldu?

Niftalı Göyçəli:

Yeddi qat göy dairəvi quruldu,
Kainata nurdan sütün vuruldu.
Cəbrayıldan ilk haqq-hesab soruldu,
Düzəltdi səhvini, xilas oldu.

AŞIQ ƏLƏSGƏR:

Nədən loh yarandı, nədəndi qələm?
Neçə hüruf o məclisdə oldu cəm?
Aləmi-ərvahda qurulan ələm
Ayəsi, şüqqəsi ay nədən oldu?

Niftalı Göyçəli:

Cənnət qapısına nur oldu qələm,
“Bismillah” yazıldı- doqquz hüruf cəm.
Aləmi-ərvahda quruldu ələm,
114 surəsi qaydası oldu.

AŞIQ ƏLƏSGƏR:

Mansırın toxmağı, İsrafil zuru,
Kəbənin zəməmi, Musanın Turu,
Nitqimin guyası, didəmin nuru,
Sərimin sevdası ay nədən oldu?

Niftalı Göyçəli:

Mansırın toxmağı, İsrafil zuru,
Kəbənin zəməmi, Musanın Turu,
Nitqimin guyası, didəmin nuru,
Başımın sevdası təqvası oldu?
“təqva” İslam yolu...

AŞIQ ƏLƏSGƏR:

Yazıq Ələsgərəm, intizarım var,
Alımsənsə, məni eylə xəbərdar:
Elmi hardan tapdı cümlə aşıqlar,
Şeri-müəmması ay nədən oldu?
(“**müəmma**”-şeyrin sirri...)

Niftalı Göyçəli:

Göyçəliyəm, Göyçəm olub dərd, qübar,
Sənin Səhnəbanı intizarın var.
Elmi eşq camından tapdı aşıqlar,
Şeri-müəmması nidası oldu.

YAXŞIDIR

Gəşt elədim, bu dünyanı dolandım,
Kəlbəcərin xeyir-şəri yaxşıdır.
Məscid, minarəsi, məktəbxanası,
Torpağı şirindi, yeri yaxşıdı.

Züleyxa təmkində gözəllər hamı,
Siması, libası, qurqu, nizamı,
“Qardaş” deyib, dindirirlər adamı,
Hörmətləri, mərfətləri yaxşıdı.

Hasanalı Kəlbəcərdə bir xandı,
Zümrüd kəlməli, fəsih zəbandı,
Kamil kamandardı, atıb-vurandı.
Qovğa günü iyidləri yaxşıdı.

Yeyin olsun Nəbi bəyin iqbalı,
İsgəndər cəlallı, Hatəm səxalı;
İnəyin kərəsi, beçənin balı,
Çayı, qəndi, simavəri yaxşıdı.

Ələsgər mərd gördü, bir dastan aşdı;
Tərən cəynaxlıdı, aslan savaşıdı,
İyidlərdə Nəbi hamıdan başdı,
Gözəllərdə Nənəpəri yaxşıdı.

GETMƏ, AMANDI

Gözəllər sultanı, mələklər şahı,
Alagöz cananım, getmə, amandı!
Dərdindən xəstəyəm, çəkirəm ahı,
Ölürəm, loğmanım, getmə, amandı!

Camalın göyçəkdi bayram ayından,
Görən doymaz qamətindən, boyundan.
Layiq deyil qurban kəsəm qoyundan,
Sənə qurban canım, getmə amandı!

Sən bir mələkzadə, ay mina gərdən,
Görənin ağlını alırsan sərdən.
Kəsmə iltifatın qul Ələsgərdən,
Kərəmli sultanım, getmə, amandı!

GÖRDÜM

Gedirdim, güzarım düşdü bu dağa,
Ovçu bərəsində maralı gördüm.
Yatıb, inildəyir, durur boylanır,
Bir neçə yerinnən yaralı gördüm.

Zalım ovçu onu alıb nişana,
Dəyib yaman güllə, boyayıb qana,
Çox incidir, dönür oyan-bu yana.
Kəsilibdi səbri, qəralı gördüm.

Təbib olsam, yaraların bağlaram,
Sinəm üstən düyümlərəm, dağlaram.
Ələsgərəm, o səbəbdən ağlaram,
Ananı baladan aralı gördüm.

OYNAMASIN

İltimas eylərəm gedən canlardan,
Dost-düşmən içində yar oynamasın!
Canandı, oynamaq ona xoş gəlir,
Bizə əysikliyi var, oynamasın!

Xudam, mərdin işin salma müşkülə,
Əhli-dili yetir sən əhli-dilə,
Bülbülü gülə yaz, gülü bülbülə,
Qönçənin üstündə xar oynamasın!

Ələsgərəm, gözəllərdi əzbərim,
Belə mürvət olmaz, kərrari-kərim!
Zəhmət-zillət çəkən yazıq əllərim,
İnsafdımı, səndə nar oynamasın!?

ÖLDÜRÜR

Dərdim çoxdu, dindirməyin, hazarat!
Məni bir alagöz ceyran öldürür.
Qılıncsız, tüfəngsiz alır canımı,
Kimsə bilmir, pünhan-pünhan öldürür.

Hec bilmirəm neyləmişəm, neylərəm,
Xəncər alıb qara bağrım teylərəm,
Bir canım var, yara qurban eylərəm,
El desin: “aşığı da qurban öldürür”.

Ələsgərəm, bir gözələ mehmanam,
Ölməyincə çətin dönnəm, usanam,
Əzrayılı qannı tutmasın anam,
Məni bir kirpiyi peykan öldürür.

SƏNƏ QURBAN

Bir sözüm var sənə pünhan deməli,
Qail olsan, deyim, gül, sənə qurban!
Nə müddətdi həsrətini çəkirəm,
Söyləyim, dərdimi bil, sənə qurban!

Mənim cununluğum hər mahal bildi,
Dərd məni söylətdi, düşmənlər güldü,
Bivəfa qızlardan əlim üzüldü,
Eylərəm canımı qul, sənə qurban!

Ələsgəri gözdən qoyma irağa,
Könül tab gətirməz dərdə, fərağa,
Leyli kimi vədə versən bulağa,
Məcnunam, gözlərəm il, sənə qurban!

ƏLAVƏ

***BƏDİİ ƏDƏBİYYAT TARİXİNDƏ AŞIQ
ALININ İCAD ETDİYİ DODAQDƏYMƏZ
ŞEİR FORMASI İLƏ ƏLAQƏDAR YENİ BİR
NÖV DƏ MEYDANA GƏLMİŞDİR:***

***“Dodaqdəyməz gəraylı cığalı təcnis və gəraylı
təcnis” haqqında məlumat üçün aşağıdakı
şeirləri də qeyd etməyi münasib bildik...***

***Bu şeirlər hələ ki, heç bir müəllif tərəfindən
təkrar olunmayıb...***

Beləliklə, “Dodaqdəyməz” şeir növü hələlik
qoşma, cığalı təcnis, divani, gəraylı, cığalı
gəraylıdan ibarətdir.

DİLƏYƏR
(dodaqdəyməz gəraylı cığalı təcnis)

Can hayında qalan insan,
Tanrıdan əlac diləyər.
 Aşırıq deyər diləyər,
 Şər xeyirə dil əyər.
 Aranı qarışdırar
 Acıdırsa, dil əyər. (şivə...əgər)
Yalan eşqə aldananı
Hiyləgər, şeytandil əyər.

Yazını da yazan yazar
Hər insana ayrı yazar.
 Aşırıq, yazan nə yazar?
 -Sağlıq yazar, ya azar.
 Diləyini dilə sən,
 Haqqa çatar, ya azar.
Şərə sinə gərən igid-
Yaradana sığın əy, ər!

Göyçəli, eşqin istəkdi,
İçindəki xalis, təkdi.
 Aşırıq, necə istəkdi?
 De, anlayaq yartək, di!
 İstəyi istəsə yar,
 İki cana istəkdi.
Eldə yaxşı yar axtaran
Arayar, seçər, ələyər.

YARADANA
(Dodaqdəyməz təcnis gəraylı)

Haqqı denən, dirən-dayan,
Sığın xilqət Yaradana.
Əhsən denən idrak ilə
Tarix-dastan yaradana.

Əyilənlər yağı yada
Nə qazandı, də, sal yada...
Səs yaradan, səda ya da
İlkin dedi Yaradan “A”.

Yeddi işıq- hər rənglər də
Şaxələnir ağ rənglərdə.
Ay Göyçəli, hər rənglərdə
Aşiq dilər yar ad ana.

QARALANSAN
(Dodaqdəyməz təcnis gəraylı)

Qarğış, lənət qazanarsan,
Şər işlərlə qaralansan,
İtirəndə ad, ləyaqət
Gecikərsən qaralansan.

Çarəsizsə xəstə, neylər,
Ağrı cana əsər eylər,
Yaradan da kənar eylər,
Yazısından qaralansan.

Ey qananlar, siz də deyin,
Ay Göyçəli, az de-deyin,
Haqqa qənşər getdin deyin
Dərdə yanan, qaralansan.

ÇALA ...
(dodaqdəyməz cığalı təcnis)

Aşıq sinəsinə alanda sazı
Həqiqət anlada, sədalı çala.
Aşıq gəzə, ha çala,
Eşqili çala- çala,
Deyə haqq ayəsinnən,
Səsi azana çala.
Dərd, kədər yaxannan çəkilə gedə,
Elə şadlanasan, nəşə əl çala.

Şirin xəyalları alasan ələ,
Gəzəsən yaylada yarla əl-ələ.
Aşıq deyər əl-ələ,
Ara, axtar, qan, ələ,
Hiyləgər gec, ya da tez
İlişər, keçər ələ.
Gənc qız ahıl eşqin salarsa ələ,
El tənə eyləyər ağılsız çala.

Ey tale, tərslikdən sən də əl çək, din,
De ki, dərdi elə hey əzəl çəkdin.
Aşıq deyər əl çəkdin,
Sənlik deyil, əl çək, din.
Elə ki haqqa gəldin,
Denən, şərdən əl çəkdin.
Ay Göyçəli, dərdə sığal, əl çəkdin,
Dağladı sinəni dərd çala-çala.

A GÖYÇƏ

Nərgiz, bənövşəli-hər yan zərnişan,
İndi gül çağındı, yurdum- a Göyçə.
Sayrışır dağlarada qönçə, lalər,
Həsərətəm, niskillər qurdum, a Göyçə.

Qaynayır bulaqlar, çağlayır çaylar,
Çənli dərələrə salıb haraylar.
Gəldi xəyalıma yaşıl dolaylar,
Qalxıb Şah dağna durdum, a Göyçə.

Odur, göyçəlisiz qalıb o ellər,
Yoxdur sazlı-sözlü çalçağır ünlər.
Göyçəliyəm, sənsiz qübarlı günlər-
Otuz ili başa vurdum, a Göyçə.

MÜNDƏRİCAT

ERMƏNİ MİLLƏTÇİLƏRİNİN SAXTAKARLIĞI	
HAQQINDA QEYD.....	4
GÖYÇƏ MAHALINA AİD TARİXİ XÜLASƏ....	5
=OZAN HEYDƏR XV ƏSRİN əvvəli	7
YETƏR.....	8
GƏLMƏZ.....	9
=MISKİN ABDAL XV əsr	10
BİLMƏRƏM	14
DÜŞƏRSƏN.....	15
BAŞIN	16
DAĞLAR	17
A DAĞLAR	18
A YAZ AYLARI.....	19
AĞLARAM.....	20
AĞLARAM.....	21
AĞRI DAĞI.....	22
ALLAH	23.
ALLAH, ÖLÜMÜM HAQDI.....	24
FƏLƏK.....	25
NƏDİR	26
GEDƏR.....	27
GEDƏSİYƏM MƏN	28
DÖNƏR.....	29
MƏNİ	30
NÖKƏRƏM	32
QALDI.....	33
=AĞ AŞIQ ALLAHVERDİ XVIII əsr	34

GÖZLƏRİNİN GİLƏSİNƏ	38
BİL SƏNİN	40
HƏSRƏTƏM AY İLƏ-İLƏ.....	41
DAĞLARA-DAĞLARA	42
BƏNÖVŞƏLƏR	43
ELİM GƏLƏ	44
KƏKLİK	45
GETDİ.....	46
SƏNİN	47
ƏİLİNDƏN.....	48
DOLANA-DOLANA.....	49
BİÇDİM ƏVƏZİNDƏ DƏVƏ QANQALI.....	50
MƏNİ	51
DEYƏ-DEYƏ.....	52
QAYITDI	53
OLMAZ.....	54
ÇƏKİRLƏR.....	55
YAXŞIDI.....	56
YANDIRIR	57
DƏRDİMİ	58
USTADNAMƏLƏR.....	59
NƏ BİLƏR.....	60
ÇƏTİNDİ	61
NƏ VAXTA KİMİ.....	62
BAXTIM	63
GİLLİ	64
SƏNDƏDİR	65
YANDIM.....	66
BİLMƏRƏM	67
QALANMALIYAM.....	68
YALVARA-YALVARA	69
DÖRDLÜK ŞEİR NÖVÜ FOLKLORDAN GƏLMƏ BİR BƏDİİ FORMADIR	70

SÜSƏNBƏRİB SÜSƏNBƏRƏ	71
AĞ AŞIQ ALLAHVERDİNİN	
BAYATILARI	73
AĞ AŞIQ ALLAHVERDİNİN BACISI	
ÜMMÜLBANU İLƏ DEYİŞMƏSİ	82
AĞ AŞIQ ALLAHVERDİNİN KEŞİŞOĞLU	
İLƏ DEYİŞMƏSİ.....	84
AYƏ MƏNDƏDİ	86
OLMAZ.....	87
MƏNİ	88
=AŞIQ ALI XIX əsr	89
ALQIŞ SƏNƏ, AŞIQ ALI	92
BİRDİ-BİR.....	94
İKİDİ	95
ÜÇƏDİR.....	96
DÖRDDÜR-DÖRD	98
BEŞDİ.....	100
ALTIDI	102
YEDDİDİ	104
HA SARI DAĞLAR.....	106
ARANI TEZ-TEZ	107
AYALI KEÇDİ.....	108
YARALAR YARI	109
AY EDƏR QIJ-QIJ.....	110
KEÇSİN	111
HA QALA-QALA	112
NƏ YAXŞI YARA.....	113
YARA YAR	114
AŞIQ ALININ NƏŞR OLUNMAMIŞ YENİ	
ŞEİRLƏRİ	115
Vaxtilə Aşıq Alının bacısı nəvəsi Səməd	
Qəribovdan Telman Hüseynov toplayıb.	
DİLİMİZ.....	117

DOLANDIRIR	118
GÖZLƏ –GÖZLƏ SƏN.....	120
ALAR	121
NƏ QALDI.....	122
GƏRƏK.....	123
TAPAR.....	124
DİLBƏR.....	125
ADIDI.....	126
ETİBARINANDI.....	127
GÖZLƏRƏM SƏNİ.....	128
QOCALIQ	129
KÖÇÜBDÜ SƏRDARIM, SULTANIN, XANIM .	131
=AŞIQ ƏLƏSGƏR XIX əsr	
<i>AŞIQ ƏLƏSGƏRİN DODAQDƏYMƏZ və Seçmə</i>	
<i>ŞEİRLƏRİ.....</i>	144
GƏDA	145
A YAĞA-YAĞA.....	146
AYAĞA, AYAĞA	147
AY EYLƏR QIJ-QIJ	148
QILHAQIJ.....	149
NƏDİ ADI.....	150
SƏ QALI TEZ-TEZ.....	151
ÇATA-ÇAT.....	152
NƏ YAXŞI-YAXŞI.....	153
NƏ YAXŞI-YAXŞI şeitinə izah: QOCA BAXTIM	156
BAX-BAX	158
“BAX-BAX “ DİLDÖNMƏZ ŞEİRİNƏ NƏZƏRİ	
YANAŞMA VƏ TƏHLİL.....	159
BAX-BAX	158
DÖRD KİTAB HƏR YANA YOLU GÖSTƏRİR.	161
ƏLİF, LAM.....	163
QOŞAYARPAQ	169
DÜŞDÜ.....	169

GÜLƏNDAM.....	171
OLMAZ.....	173
ÇƏKİRSƏN	174
DƏYMƏMİŞ.....	176
AŞIQ ƏLƏSGƏRİN “AY NƏDƏN OLDU”	
BAĞLAMASI HAQQINDA.....	177
AY NƏDƏN OLDU	178
YAXŞIDIR.....	181
GETMƏ, AMANDI.....	182
GÖRDÜM	183
OYNAMASIN.....	184
ÖLDÜRÜR	185
SƏNƏ QURBAN	186
ƏLAVƏ	187
DİLƏYƏR.....	188
YARADANA.....	189
QARALANSAN	190
ÇALA	191
A GÖYÇƏ.....	192

Aşıq Ələsgərin büstünü ziyarətdə: (sağdan sola)

İslam Ələsgər və Akif Nəbiyev

Bu kitaba maliyyə dəstəyinə görə Akif müəllimə təşəkkürlərimizi bildiririk!

**«Елм вя тящил» мәtbəəsinin директору:
профессор Надир МЯММЯДЛИ**

**Чапа имзаланмыш 09.05.2017.
Шярти чап вяряги 33. Сифариш № 299.
Кабыз форматы 108х84 1/8. Тираж 100.**

**Китаб «Елм вя тящил» няшрийят-полиграфийа мцяссисясиндя
щазыр диапозитивлярдян чап олунмушдур.**

E-mail: nurlan1959@gmail.com

Тел: 497-16-32; 050-311-41-89

Цнван: Бакы, Ичяришящяр, 3-ьц Магомайев дюнзяси 8/4.

OEVD

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.